

**T. C.
İSTANBUL BİLİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN
ÇOCUK HAKLARI KONUSUNDAKİ TUTUMLARININ
BELİRLENMESİ**

ESRA (YILMAZ) ALDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL, 2014

**T. C.
İSTANBUL BİLİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN
ÇOCUK HAKLARI KONUSUNDAKİ TUTUMLARININ
BELİRLENMESİ**

Esra (YILMAZ) ALDEMİR

Tez Danışmanı

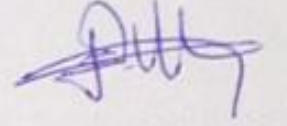
Yard. Doç. Dr. Zerrin Çiğdem

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL, 2014

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarda etik dışı hiçbir davranışımın olmadığını, tezimdaki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması sonucu elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlar için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

ESRA (YILMAZ) ALDEMİR

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

1. Özet.....	1
2. Summary.....	2
3. Giriş Ve Amaç.....	4
4. Genel Bilgiler.....	6
4.1. Çocuk.....	6
4.2. Çocuk Hakları.....	6
4.3. Çocuk Hakları Sözleşmesinin Önemi Ve Anlamı.....	7
4.4. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi.....	8
4.5. Çocuk Hakları Sözleşmesinin İlkeleri.....	9
4.5.1. Yaşama Hakkı.....	9
4.5.2. Gelişim Hakkı.....	10
4.5.3. Korunma Hakkı.....	10
4.5.4. Katılım Hakkı.....	11
4.6. Çocuk Hakları Sözleşmesinin Çocuklara Getirdiği Haklar.....	11
4.6.1. Pozitif Ve Negatif Haklar.....	11
4.7. Çocuk Hakları Sözleşmesinde Çekince Konulan Maddeler.....	13
4.8. Türkiye’de Ve Dünyada Çocukların Durumu.....	14
4.8.1. Çocuk Nüfusu.....	14
4.8.2. Çocuk Sağlığı.....	16
4.8.3. Sağlıklı Beslenme.....	18
4.8.4.Çocuk Ve Eğitim.....	18
4.8.5.Çalışan Çocuklar.....	19
4.8.6. Sokakta Yaşayan Çocuklar.....	21
4.8.7. Engelli Çocuklar.....	22
4.8.8. Suç İşleyen Çocuklar.....	23
4.9. Çocuk Haklarının Geleceği.....	24
4.10. Hemşirelik Ve Çocuk Hakları.....	26
5. Materyel Ve Yöntem.....	28
5.1. Araştırmanın Amacı Ve Tipi.....	28
5.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer Ve Zaman.....	28

5.3. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi.....	28
5.4. Araştırma Soruları.....	28
5.5. Veri Toplama Aracı.....	29
5.5.1. Kişisel Bilgi Formu.....	29
5.5.2. Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği.....	29
5.6. Verilerin Toplanması.....	30
5.7. Verilerin İstatiksel Analizi Ve Değerlendirilmesi.....	30
5.8. Araştırmanın Etik Yönü.....	30
5.9. Araştırmanın Sınırlı Yönü.....	31
6. Bulgular.....	32
6.1. Öğrencilerin Demografik Ve Çocuk Haklarına İlişkin Bilgi Düzeyleri İle İlgili Bulgular.....	32
6.2. Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları Ve Bunu Etkileyen Faktörlerle İlgili Bulgular	40
7. Tartışma.....	50
7.1. Öğrencilerin Demografik Ve Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Düzeyleri İle İlgili Bulguların Tartışılması.....	50
7.2. Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları Ve Bunu Etkileyen Faktörlerle İlgili Bulguların Tartışılması.....	54
8. Sonuç.....	62
9. Teşekkür.....	66
10. Kaynaklar.....	67
Ekler	

SİMGE VE KISALTMALAR

ÇHTÖ	: Çocuk Hakları Tutum Ölçeği
ILO	: Uluslar arası Çalışma Örgütü
FNH	: Florence Nightingale Hastanesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
yy	: Yüzyıl

Araştırma Projesi No: HEM/1032012

T.C. İstanbul Bilim Üniversitesi Klinik Araştırmaları Etik Kurulu tarafından alınan 26.03.2014 tarih ve 26.03.2012/18- 124 nolu karar ile onaylanmıştır.

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 4. 8.2.1. Sağlık Kuruluşunda Gerçekleşen Doğum Oranları.....	16
Tablo 4.8.2.2. Türkiye’de Aşılama Oranları 2002- 2011	17
Tablo 4.8.2.3. Çocuklarda Görülen Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	17
Tablo 4.8.5.1. Çalışma Durumuna Göre Çocukların Dağılımı.....	20
Tablo 4.8.8.1 . Çocuk Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Çocukların Dağılımı.....	23
Tablo 6.1.1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerin Dağılımı.....	32
Tablo 6.1.2. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Alma Durumlarının Dağılımı..	33
Tablo 6.1.3. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Dağılımı.....	35
Tablo 6.1.4. Öğrencilerin Çocuk Haklarının Yürütülmesine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	36
Tablo 6.1.5. Öğrencilerin Çocuk Hakları Sözleşmesinin Uygulanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	37
Tablo 6.1.6. Öğrencilerin Çocuk Haklarının İhlal Edilmesi ve Çocuk ile Yetişkinlerin Yeterince Bilinçlendirilmesi Durumlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	38
Tablo 6.2.1. Öğrencilerin ÇHTÖ’ne Verdikleri Yanıtların Dağılımı.....	40
Tablo 6.2.2. Öğrencilerinin ÇHTÖ Puan Ortalaması.....	41
Tablo 6.2.3. Öğrencilerin Devam Ettikleri Sınıf ve Cinsiyetlerine Göre ÇHTÖ Puan Ortalamasının Karşılaştırılması.....	41
Tablo 6.2.4. Öğrencilerin Yaş ile ÇHTÖ Puanı Arasındaki İlişki.....	43
Tablo 6.2.5. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Edinme Durumlarına Göre ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	43
Tablo 6.2.6. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Görüşleri ile ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	44
Tablo 6.2.7. Çocuk Haklarının Yürütüldüğü Kişi veya Kurumları Bilme Durumu ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	47
Tablo 6.2.8. Öğrencilerin Çocuk Hakları Sözleşmesinin Uygulanma Durumuna İlişkin Görüşleri ile ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	47
Tablo 6.2.9. Öğrencilerin Çocuk Haklarının İhlal Edildiğini Düşünme Durumları ile ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	48

Tablo 6.2.10. Öğrencilerin Yetişkinlerin Çocuk Hakları Konusunda Yeterli Düzeyde Bilinçlendirilme Durumlarına İlişkin Görüşleri ile ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....48

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 4.8.1.1. Türkiye Nüfus Piramidi (2012).....	15
Şekil 6.1.1. Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı.....	33
Şekil 6.1.2. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Alma Durumu Dağılımı.....	34
Şekil 6.1.3. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilginin Alındığı Kaynakların Dağılımı.....	34
Şekil 6.1.4. Öğrencilerin Çocuk Hakları Tanımlamalarının Dağılımı.....	36
Şekil 6.1.5. Öğrencilerin Çocuk Haklarının Yürütülmesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı...37	37
Şekil 6.1.6. Çocuk Hakları Sözleşmesinin Uygulanma Durumu Dağılımı.....	38
Şekil 6.2.1. Sınıflara Göre ÇHTÖ Puan Ortalaması Dağılımı.....	42
Şekil 6.2.2. Öğrencilerinin Cinsiyetlere Göre ÇHTÖ Puan Ortalaması Dağılımı.....	43
Şekil 6.2.3. Öğrencilerinin “Çocuk Hakları Çocuk Hukukunu Biçimlendiren Temel Ögedir” İfadesine Verilen Cevaplara Göre ÇHTÖ Puanları Dağılımı.....	45
Şekil 6.2.4. Öğrencilerinin “Çocuk Haklarının Yalnız Ailenin Bilmesi ve Uygulaması Gereken Kuralları İçerir” İfadesine Verilen Cevaplara Göre ÇHTÖ Puan Ortalamaları Dağılımı.....	45
Şekil 6.2.5. Öğrencilerinin “Çocuk Haklarının Çocuğun Doğuştan Sahip Olduğu Devredilemez Haklarıdır” İfadesine Verilen Cevaplara Göre ÇHTÖ Puan Ortalamaları Dağılımı.....	46
Şekil 6.2.6. Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Yetişkinlerin Çocuk Hakları Konusunda Yeterince Bilinçlendirilme Durumuna Göre ÇHTÖ Puan Ortalamaları Dağılımı.....	49

1. ÖZET

Çocuk haklarına saygıyı öngören bir kültür yaratılmasında çocuklarla birlikte ve çocuklar için çalışan profesyonellerin bu alanda eğitilmesi önemli taşıyan bir konudur.

Bu araştırma, hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını farklı değişkenler açısından belirlemek amacı ile tanımlayıcı olarak tasarlandı.

Çalışmanın evrenini, 2013-2014 eğitim öğretim bahar yarıyılı dönemi İstanbul Bilim Üniversitesi Florence Nightingale Hastanesi Hemşirelik Yüksekokulu'na devam eden 1., 2., 3., ve 4. Sınıf öğrencileri oluşturdu.

Çalışma örnekleme; araştırmaya katılmayı kabul eden, anket ve ölçeği eksiksiz dolduran 415 öğrenciden oluşturuldu. Veri toplama aracı olarak Karaman – Kepenekçi tarafından (2006) geliştirilen “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği (ÇHTÖ)” ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanıldı. Elde edilen verilerin analizi bilgisayar ortamında Spearman’s korelasyon katsayısı, Kruskal Wallis Testi ve Mann Whitney U testleri kullanılarak gerçekleştirildi.

Bu araştırma sonucunda; öğrencilerin çoğunun (%91,1) kadın, yaş ortalamasının $20,90 \pm 1,97$ yıl olduğu ve %39,0’nun çocuk haklarına yönelik bilgi aldığı, %91,8’inin bu bilgiyi okuldan aldığı tespit edildi.

Sınıf düzeyi ve ÇHTÖ puan ortalamasına bakıldığında; 4. sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasının 1., 2., ve 3., sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı ($p=0,042$; $p=0,001$; $p=0,016$). Ayrıca 1. Sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalaması 2. Sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasından yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlendi ($p=0,020$).

Cinsiyet ve ÇHTÖ puan ortalamasına bakıldığında; erkeklerin ÇHTÖ puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu belirlendi ($p<0,05$).

ÇHTÖ ve yetişkinlerin bilinçlendirme düzeyi incelendiğinde; yeterince bilinçlendirildiğini düşünenlerin ÇHTÖ puanları, bilinçlendirilmeyenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edildi ($p<0,01$).

Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin yaş, bilgi edinme, çocuk haklarını ihmal edildiğini düşünme durumu ile çocuk haklarına ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlendi ($p>0,05$).

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Çocuk Hakları, Tutum

2. SUMMARY

NURSING STUDENTS' ATTITUDES CONCERNING THE DETERMINATION OF CHILDREN'S RIGHTS

Respect for children's rights in the creation of an ethos of professionals working with children and for children to be trained in this area is an important case.

This study of nursing students' attitudes toward children's rights in terms of different variables was designed as a descriptive study with the aim to determine.

The study population, the period in the spring semester of 2013-2014 academic Istanbul Science University School of Nursing Continuing Florence Nightingale 1st, 2nd, 3rd, and 4th grade students created.

The study sample; research , which accepts 415 students fill out questionnaires and scales were created. Karaman as data collection tool - by Kepenekçi (2006) developed "questionnaire for measuring attitudes towards children's rights" and prepared by the researcher "Personal Information Form " is used . Data obtained by computer analysis of the Spearman's correlation coefficient, Kruskal Wallis and Mann Whitney U tests were carried out using .

As a result of this research; Most of the students (91.1%) were female, mean age 20.90 ± 1.97 years and 39.0% as received information regarding the rights of children, 91.8% of these were found to receive information from the school .

When we look at the class level and chtonine average score; The mean score of Grade 4 students chtonine 1, 2, and 3, chto average score of students were found to be statistically significant ($p= 0.042$, $p= 0.001$, $p=0.016$). In addition, the Grade 1 Grade 2 students chtonine average score is higher than the mean scores of students chtonine and was determined to be a statistically significant difference ($p=0.020$).

When looking at gender and chtonine average score; Chto scores of men than women were found to be higher ($p<0.05$).

Considering the level of awareness of chtonine and adults; Chto scores of people who think enough awareness , awareness is found to be significantly higher than the country average ($p<0.01$).

The age of the students in nursing, information, children's rights and children's rights have been neglected state of thinking on the relationship between attitudes were defined as not statistically significant ($p > 0.05$).

Key Words: Nursing, Children's Rights, Attitude

3. GİRİŞ VE AMAÇ

Dünya gündemini ilgilendiren konulardan biri de şüphesiz insan hakları sorunudur. İnsanın en temel haklarından birisi, kendi haklarını bilme hakkıdır. İnsan hakları, herkes tarafından bilinmesi, uygulanması ve korunma bilincine sahip olması gereken haklardır.

Çocuk hakları insan hukukunun bir parçasıdır. Çocuk hakları, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgürlük saygınlık içerisinde sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için gerekli kuralları içerir.

Çocukların fiziksel ve ruhsal bakımdan sağlıklı yetiştirilmeleri, toplumların geleceği açısından oldukça önemlidir. 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi dünyanın en yaygın ve en hızlı kabul görmüş insan hakları belgesidir. Sözleşme, başta devlet olmak üzere, yerel yönetime ve belediyelere çocuk haklarının bütün haklar çerçevesinde korunması, saygı duyulması ve hayata geçirilmesi konusunda yasal yükümlülük, anne/babalara, eğitimcilere, hukukçulara, sağlık personellerine, emniyet görevlilerine yani toplumun her kesimine sorumluluk verir (1, 2).

İnsan hakları gibi çocuk hakları da evrenseldir ve birçok ülke bu konuda yasal yükümlülük altına girmiştir. Bu sebeple yasal yükümlülüğü olan ülkeler, çocukların kendi haklarını sahiplenebilmeleri için onları yeterli düzeyde bilgi ve bilince sahip şekilde eğitmeleri ve yeterli donanıma sahip olarak yetiştirmeleri gerekmektedir.

Çocuklar kendi haklarının erişkinler tarafından savunulmasına ihtiyaç duymaktadır. Bu durumun nedenleri arasında, çocukların kendileri için iyinin ne olduğuna karar verebilecek gelişim düzeyine sahip olmamaları, oy kullanamamaları, yargıya başvuramamaları vardır. Yetişkin savunucuları ile birlikte çocuklar kendi korumalarına katkıda bulunabilirler (1,3).

Çocuğun, yetişkin olmadan da birey olarak kabul edilmesi gereken söz sahibi olabilecek boyutta bir varlık olmasına karşın suç, şiddet gibi olaylarda korunması eğitim, sağlık gibi durumlarda da yetiştirilmesi gerekmektedir. Çocuk haklarına saygıyı öngören bir kültürün yaratılmasında çocuklarla birlikte çocuklar için çalışan profesyonellerin de bu alanda eğitilmesi büyük önem taşır (2).

Bu çalışmanın amacı, hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını yaşa, cinsiyete, sınıf düzeyine, çocuk haklarına yönelik bilgi alma

durumuna, çocuk haklarına yönelik bilgi edinme kaynağına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Çalışmanın ikincil amacı ise, hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin, çocuk hakları tanımını, kimler tarafından yürütüldüğünü, gerçek yaşamda uygulanma durumunu, çocuk hakları ihlalini ve yetişkinlerin yeterince bilinçlenme durumu hakkında bilgi düzeylerini incelemektir.

4. GENEL BİLGİLER

4.1. ÇOCUK

Çocuk: çocuk kavramının karşılığı, insan yavrusudur. Bir anne babanın doğmuş ve doğacak yavruları çocuktur. Yaşamın doğuştan ergenliğe kadar süren dönemini yaşayan varlıktır (4).

Bir toplumun mutluluğu ve refahı ile paralellik gösteren çocuk, masum ve bağımlı bir varlıktır. Meraklı, canlı ve umut doludur. Sürekli yeni şeyler öğrenme arzusunda ve bu dönemde kendini geliştirerek mutlu olur. Ayrıca toplumun mutluluğuna ve refahına katkıda bulunur (5).

Birleşmiş milletler tanımına göre çocuk, erken reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar her insan çocuktur. Günlük dildeyse çocuk; yetişkinleri çocuklardan ayırmak anlamında kullanılır (5).

Çocuğun sağlıklı bir ortamda gelişimi tamamlanırsa, barış, sevgi, hoşgörü ortamının oluşmasına katkıda bulunur.

4.2. ÇOCUK HAKLARI

Çocuk hakları; özel hukuk, sosyal hukuk, kamu hukuku ve uluslararası hukukta yer alan kuralların çocuklara tanıdığı yetkileri kapsar (6).

Çocuk hakları, çocukların zihinsel, bedensel, sosyal, duygusal, ahlaki bakımdan özgürlük ve saygınlık içinde sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kurallarıyla korunan durumlardır (6).

Çocuk hakları, insan hakları hukukunun bir parçasıdır. Çocukların savunmasız olması nedeniyle özel bir duyarlılığa ve korunmaya muhtaçtırlar. Çocuğa başlıca bakım ve korumayı sağlayacak olan aile çocuğun korunmasında sorumluluk sahibidir (5).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, yaşam, sağlık, eğitim standartların belirlenmesi, evde, dışarıda, her türlü koşullarda şiddet ve istismara karşı çocukları koruma altına almıştır (7).

4.3. ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN ÖNEMİ VE ANLAMI

Çocuk, anne-babası tarafından dünyaya geleceği bilindiği andan itibaren korunma, sağlıklı olarak dünyaya gelme ve yaşama hakkına sahiptir. Doğumun gerçekleşmesiyle bu haklar artarak devam eder. Çocukluk dönemini mutlu ve sağlıklı olarak geçiren bireyler, yetişkinlik döneminde de mutlu ve sağlıklı birer vatandaş olarak yaşayarak toplumun refahına katkıda bulunurlar. Bu yüzden ülkeler maddi ve manevi olarak huzur içinde yaşamak istiyorlarsa, olanaklarının büyük bir bölümünü çocukların sağlıklı büyümeleri için ve yetenekleri doğrultusunda harcamalıdır. Bu sözleşmede çocukların, insan hakları yasasıdır. Çocukların nitelikli olarak yetiştirilmesine ve toplumun geleceğinin korunmasına yönelik yatırımlardır (8,9).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğun sağlıklı ve güvenli bir bölgede büyümesini, tıbbi bakım olanaklarını yiyecek, giyecek ve barınak gereksinimlerinin karşılanmasını, düşünsel, sosyal, kişisel niteliklerini geliştirmek için gereksinim duyduğu özgürlük gibi temel kavramları içermektedir (8,9).

Tarihin ilk dönemlerinde çocuğun bir aile içinde doğması, büyümesi ve gelişmesi nedeniyle çocukların haklarının korunması ailenin görevi olarak sayılmıştı. Fakat toplumun kalkınması için; çocuğun, aile ve toplum içindeki yerinin düzenlenmesi ve her türlü kötü muameleye karşı korunması gerekmektedir. Bu durum hukuk kuralları ile sağlanmaktadır. 19. Yüzyıl (yy)'dan itibaren Avrupa'da, anne- babanın çocuğu yetiştirme ve koruma sorumluluğu, hukuksal görev haline getirilmiştir (8,10).

Çocuk Hakları Sözleşmesi; ulusal ve uluslararası alanda çocuğun gündemde olmasını sağlamış ve çocukların geleceği için köklü bir değişim yaratmıştır. Bu sözleşme, çocukların yaşam kalitelerinin artırarak, devletin kendi isteği ile gerçekleştirdiği uygulamalardan çıkartarak yasal bir zorunluluk haline getirmiştir. Ayrıca Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 42. Maddesinde çocuk haklarının, yetişkinlere ve çocuklara öğretilmesine yer verilmiştir. Böylece çocukların haklarını bilen birer birey olarak yetiştirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca bu sözleşme, çocuğu, anne- babadan gelebilecek tehlikelere karşı da korur ve devleti sorumlu kılar (8, 9, 11).

4.4. ÇOCUK HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünyada sosyal devletin ortaya çıktığı tarihsel süreç dikkatle incelendiğinde sürecin, geçmişin hayırseverlik, hümanizm ve benzeri anlayışlarından hak temelinde bir anlayışa doğru geliştiği görülmektedir. Orta Çağ ve öncesinde çocuklar gündelik yaşamda küçük birer yetişkin olarak görülmekteydi. Aydınlanma dönemi ile beraber çağdaş çocukluk anlayışı oluşmaya başlamıştır. Yirminci yüzyılda yapılan çalışmaların katkısıyla, çocukluğun insan gelişiminde özel bir dönem olarak ele alınması gerektiği görülmektedir (12).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra babaları savaşta ölmüş, hasta, aç, yetim kalmış çocukların dikkat çekmesiyle, çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliği gündeme gelmiştir. Bunun üzerine, 1924 yılında "Milletler Cemiyeti" beş maddelik "Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'ni" yayınlamıştır (13).

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde çocukların doğal biçimde gelişmesine olanak sağlanması, aç çocukların beslenmesi, hasta çocukların tedavi edilmesi, terk edilmiş çocukların korunması, felaket anında yardımın öncelikli çocuğa yapılması, çocukların her türlü istismara karşı korunması ve kardeşlik duyguları içinde eğitilmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu bildirme, Türkiye tarafından da onaylanmıştır (13, 14).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" yayınlamıştır. Bu bildirme de çocukların özel ilgi ve yardım hakkı olduğunun belirtilmesiyle, Birleşmiş Milletler, Cenevre Bildirgesi'ne 5 madde daha ilave ederek 20 Kasım 1959 tarihinde 10 maddelik ikinci "Çocuk Hakları Beyannamesi" yayınlamıştır (13).

Her iki dünya savaşından sonra yayınlanan bu iki bildirme ülkeler tarafından imzalanmamakla birlikte uluslararası bir yasa niteliğinde de olmamıştır. Bu nedenle Dünya Çocuk Yılı olarak ilan edilen 1979 yılından 1989 yılına kadar geçen 10 yıllık sürede ülkelere yükümlülük ve yaptırım getirecek şekilde çocukların medeni, toplumsal ve sosyal haklarını da kapsayan ve 54 maddeden oluşan uluslar arası bir yasa niteliğinde olan "Çocuk Hakları Sözleşmesi" hazırlanmıştır. Bu sözleşme 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş, 26 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılmış ve aynı günde 61 ülke tarafından imzalanmıştır (15).

Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1990 yılında imzalamış ve 27 Ocak 1995 gün ve 22184 Resmi Gazete'de 4058 sayılı yasa olarak çıkarmıştır (11).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan 17, 29 ve 30 maddelere, Anayasa ve Lozan Antlaşması çerçevesinde çekince konularak Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)' ince onaylanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 193 ülke imzalamıştır (5, 15, 14).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğu birey olarak gören, yaşam kalitesini hak ettiği düzeye çıkarmayı amaçlayan bir sözleşmedir. Sözleşme 54 maddeden oluşmaktadır (EK-8). Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk haklarını düzenleyen en kapsamlı belge olduğundan, çocukların bu haklar konusunda bilgilendirilmesi tüm taraf devletleri için yükümlülük oluşturur (8, 5).

4.5. ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN İLKELERİ

Sözleşme ayırım gözetmeme, her konuda çocuğun yüksek yararının düşünülmesi, yaşam, gelişme ve katılım haklarını temel almaktadır. Sözleşme, cinsiyeti, dini, doğum yeri, ailesi veya toplumsal kökeni ne olursa olsun 18 yaşından küçük bütün kişilerin haklarını kapsamaktadır (16). Bunlar;

- Yaşama Hakkı
- Gelişim Hakkı
- Korunma Hakkı
- Katılım Hakkı

4.5.1. Yaşama Hakkı

Yaşama hakkı; her devletin güvence altına almakla yükümlü olduğu hakların başında gelmektedir (madde 6). Yaşama hakkı içerisinde; aşıların yapılması, sağlıklı ve yeterli beslenmek, hastalıklardan korunmak, tedavi edilmek ve temiz bir çevrede yaşamak vardır (madde 24, 26, 27). Devlet, ilgili tüm konularda önlem almakla ve gerekli tüm süreçleri gerçekleştirmek noktasında sorumludur (7, 2). Dünya'da birçok çocuk, özellikle yeterli beslenme, sağlıklı bir yuva ve tıbbi bakım gibi sorunlarla karşı karşıya olup temel yaşama haklarını kullanamamaktadır. Savaş ve doğal afetlerde çocukların yaşama standartları düşmektedir.

4.5.2. Gelişim Hakkı

İlköğretim her çocuk için zorunlu ve parasızdır. Kız/erkek her çocuğun okula devamı sağlanır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28. ve 29. maddeleri, devletin fırsat eşitliği temelinde tüm çocukların eğitiminden sorumlu olduğu hükmüne bağlar. Çocuk Hakları Sözleşmesi; ilköğretimi zorunlu ve parasız olmasını, orta ve yükseköğretim süreçlerinin herkese açık hale getirilmesi noktasında da devleti yükümlü kılar. Cinsiyet ayrımı yapılmaz. Çocuğun, fiziksel / zihinsel yetenekleri geliştirilir. "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesinde her kişinin öğrenim hakkı bulunduğu, bu öğrenimin hiç olmazsa ilk ve temel aşamalarının parasız ve mecburi olduğunu vurgulamıştır. Bu durum "Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve kültürel Haklar Sözleşmesi"nde de pekiştirilmiştir (7, 17).

Çocukların sağlıklı birer birey olarak yetişebilmesi için bilişsel ve sosyal becerileri kazanmalarını sağlayan haklardır. Bu hakların içerisinde oyun ve eğlenme hakkı da vardır. Oyun ve eğlenme haklarının yanı sıra, çocukları sosyal etkinliklere katılımının sağlanması da onların boş zamanlarının etkili geçirmesi sağlanır. Gerekli durumlarda maddi destek verilir (17).

Çocuklar bilgi edinme hakkına sahiptir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17. maddesinde bilgi edinme hakkına değinilmiştir. Çocuğun bilgi edinme hakkı, onların yazılı ve görsel basından doğru bilgi edinmesini sağlar (17, 2, 11).

4.5.3. Korunma Hakkı

Çocuktan öncelikle bu görevi üstlenen büyükler ya da anne- baba sorumludur. Öncelikle her çocuğun kimlik belgesi olmalıdır. Ayrıca her çocuk temel eğitimden yararlanmalıdır. Bakmakla yükümlü olduğu kişiler sorumluluklarını yerine getiremiyorsa devlet sorumludur (2).

Korunma hakları, çocukların toplumdaki tehlikeli olumsuz durumlardan korunması için gereklidir. Çocuğun korunma hakları, çocuğu her türlü istismar, ihmal ve sömürgeye karşı korur. Bu haklar, çocukları silahlı çatışmadan, uyuşturucu maddeden, cinsel sömürden, çocuğun sağlıksız koşullarda çalıştırılmasından korur. 16 yaşından küçük

çocuklar çalıştırılmaz. 16 yaşından büyük çocuklarda sağlıksız koşullarda çalıştırılmaz (2).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, çocuklar suç işlemişse yaşına uygun yargılanması ve topluma yeniden kazandırılması gerektiği belirtilmiştir (11).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan 11. madde çocuğun kaçırılması, 19. madde de bedensel ve manevi şiddet ve sömürüden korunması, 32. madde de çocukları çalıştırılmaması, 33. madde de uyuşturucudan korunması, 38. madde de silahlı çatışmadan korunması haklarına değinilmiştir (2, 17).

4.5.4. Katılım Hakkı

Çocuklar kendini ifade etme, kendileri ile ilgili konularda görüş bildirme haklarına sahiptir. Yetişkinler de çocukların görüşlerine saygı göstermelidir.

Çocuklar başkaları ile bir araya gelme, dernek, kulüp kurma, topluluklara katılma hakkına sahiptir. Bu haklar, çocukların toplumsal ve siyasal bir kimlik oluşturmasının temelidir. Çocuğun içinde yaşadığı topluma bir birey olarak katılımını sağlar. Çocukların yaşadıkları aile çevresinde yaşanan olaylara ilişkin görüşlerini açıklamaları, kendi çevresini ilgilendiren toplumsal konularda barışa hizmet edebilecek biçimde toplanmaları için olanak sağlanmalıdır (2, 17).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, 12. madde çocuğun kendisi ilgilendiren kararlara katılımı, 13. madde de düşünce özgürlüğü, 15. madde de dernek kurma ve barış içinde toplanma hakkına değinilmiştir (17, 11).

4.6. ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN ÇOCUKLARA GETİRDİĞİ HAKLAR

4.6.1. Pozitif ve Negatif Haklar

Sözleşmede yer alan bazı hakların uygulanabilmesi için maddi kaynak ve üretim gerekmektedir. Bu tür haklara “pozitif haklar” denir. Bazıları için ise maddi kaynak ve üretim gerekmemektedir. Bu ”negatif haklar” olarak kabul edilip uygulanması yeterli olabilmektedir (15).

Pozitif Haklar: Yeterli beslenme, temel sağlık, temel eğitim gibi haklardır. Pozitif hakların nasıl tahsis edilecekleri kıtlık ve rekabet tarafından belirlenebilen kaynaklara bağlıdır. Bu hakların uygulanması istikrarlı ve gelişen toplumu yaratmak için gereklidir (15).

Negatif Haklar: Şiddetten korunma, 15 yaşından küçük çocukların askere alınmamaları gibi haklardır. Bu haklar için kaynak ve üretime gerek yoktur. Bu nedenle negatif hakların korunması, tüm ülkeler tarafından gözetilmesi ve uygulaması gereken haklardır (15).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocuklara getirdiği haklar ise şu şekildedir:

- 18 yaşından küçük herkes çocuktur. (madde 1)
- Her çocuk yaşama hakkına sahiptir. Taraf devletler çocuğu her türlü sömürden, istismardan ve ihmalden korumakla yükümlüdür. (madde 6, madde. 36, madde 37)
- Her çocuk isime, kimliğe ve vatandaşlık olma hakkına sahiptir (madde 7, madde 8).
- Her çocuk eğitim hakkına sahiptir (madde 28, madde 29, madde 30).
- Özel durumda olan çocukların özel eğitime ve muameleyle hakkı vardır. Özel durumdaki çocuklar ise; savaşa maruz kalan çocuklar, engelli çocuklar, mülteci çocuklardır (madde 38, madde 23, madde 28).
- Yargı organları çocukla ilgili konularda çocuğun yüksek yararını göz önünde bulundurarak, çocuğun görüşünü dikkate alacaktır (madde 3, madde 12).
- Çocukların boş zamanlarını etkili şekilde değerlendirme ve kültürel, sanatsal faaliyetlere katılım hakkına sahiptir (madde 31).
- Çocukların her türlü sömürü, istismar ve işkenceye karşı korunuma hakkına sahiptir (madde 36, madde 19, madde 37, madde 32)
- İkmal ve istismara uğrayan çocuğun sağlığına kavuşturulması hakkına sahiptir (madde 39).
- Çocuğun sağlık, sosyal güvenlik, uygun yaşam koşullarında yaşama ve sağlık hizmeti alma hakkına vardır (madde 24, madde 27).
- Çocukların dernek kurma ve barışçıl amaçlı toplantı özgürlüğü bulunmaktadır (madde 15).
- Çocuğun zararlı alışkanlıklara karşı korunması gerekmektedir (madde 33).
- Çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve geliştirilmesinin sağlanmasıdır (madde 18).

- Çocuğun aile bütünlüğünün korunması gerekmektedir (madde 11).
- Çocuğun aile içi sömürüye karşı korunma hakkı vardır (madde 19).
- Çocuğun zararlı alışkanlıklara karşı korunması gerekmektedir (madde 34).
- Çocuğun sağlık, sosyal güvenlik, uygun yaşam koşullarında yaşama ve sağlık hizmeti alma hakkı bulunmaktadır (madde 24, madde 27).
- Sözleşmede yer alan hakların yetişkinler ve çocuklar tarafından da yaygın bir biçimde öğretilmesi sağlanmalıdır. (madde 42) (18, 11).

4.7. ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNDE ÇEKİNCE KONULAN MADDELER

Bu sözleşme 193 ülke tarafından imzalanmış olmasına rağmen bazı maddelerine çekince koymuştur. Türkiye, 17. , 29. ve 30. madde hükümleri Türkiye Cumhuriyeti (T.C) Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması hükümleri çerçevesine dayanarak çekince koymuştur.

Bu maddeler;

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

- a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

- c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz (19, 20).

4.8. TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA ÇOCUKLARIN DURUMU

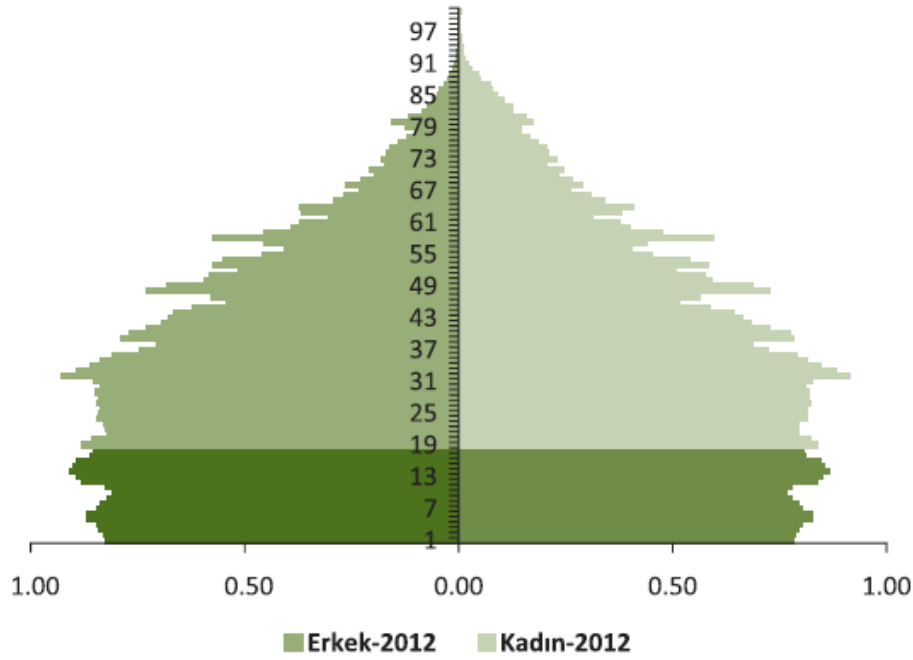
4.8.1. Çocuk Nüfusu

Dünya nüfusunun yaklaşık yarısını çocuk nüfusu oluşturmaktadır. Az gelişmiş ülkeler çocuk nüfusunun çok olduğu ve aynı zamanda çocukların bakım, beslenme gibi temel yaşam haklarının en az düzeyde olduğu yerlerdir.

Türkiye'de 2012 yılı sonu itibarıyla nüfusu 75 627 38 iken çocuk nüfusu 22 692 174'tür. 0-17 yaş grubunu içeren çocuk, nüfusun %30'unu oluşturmaktadır (14).

Çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ülkeler bazında incelendiğinde 2010 yılında en yüksek çocuk nüfus oranına %34,6 ile Meksika, en düşük çocuk nüfus oranına ise % 16,5 ile Almanya'nın sahip olduğu görülmektedir (14).

Çocuk ve yetişkin nüfusun toplam nüfus içindeki oranları Cumhuriyet döneminden günümüze kadar incelendiğinde, doğurganlıkta meydana gelen azalmanın etkisiyle çocuk nüfusta azalma, yetişkin nüfusta ise artmaya neden olmuştur. 1935 yılında çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %45, yetişkin nüfusun oranı %54,5 iken bu oranlar 2012 yılında sırasıyla %30 ve %70'e düşmüştür (21).

Şekil 4.8.1.1. Türkiye Nüfus Piramidi (2012) (14)

Çocuk nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı 2023 yılında %25,7 2050 yılında %19,1, 2075 yılında %17,6 ya düşeceği tahmin edilmektedir. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre, toplam nüfus artış hızının 2010 yılına kadar arttığı bu yıldan itibaren ise yılda binde 12'ye düştüğü belirtilmiştir. Bu hıza paralel olarak çocuk nüfus artış hızında da azalma olmuştur (14).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 yılı verilerine göre şehirde yaşayan çocukların şehir toplam nüfusu içindeki payı %29,6 iken, köyde yaşayan çocukların köy toplam nüfus içindeki oranı %31,5'tir. Köyde yaşayan çocukların oranı şehirde yaşayanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir (14).

2008 yılında 5 yaşından küçük çocukların %6'sı nüfusa kaydedilmemiştir. 2003 yılında bu oran yüzde 16'dır. Ayrıca nüfusa kaydedilmemiş beş yaşından küçük çocukların yüzdesi kırsal alanlarda %8, doğu illerinde %11'dir. Nüfus kaydı olmayan çocuğun

herhangi bir okul belgesi olması mümkün değildir. Bu durum çocuk işçiliği, erken evlendirme gibi sorunlara neden olmakta ve her türlü izleme, istatistik çalışmalarını da engellemektedir. Çocukları nüfusa kaydedilmemesi ya da geç kaydedilmesinin nedeni olarak nüfus idarelerine ulaşmanın güç olduğu, bürokratik işlemlerden haberdar olunmaması ve buna güvenilmemesinden söz edilmektedir. Ayrıca Çocukların ana-babaları tarafından terk edildikleri, ana- babalarının evli olmadıkları gibi durumlar da kayıt işlemlerini engellemektedir (21).

Her çocuk, resmi bir kimlik belgesi ve vatandaşlık edinme, kendi ana- babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahiptir. Çocuk Hakları Sözleşmesi 7. ve 8. maddeleri bu konuda devleti yükümlülük altına sokmaktadır (17).

4.8.2. Çocuk Sağlığı

2011 yılında doğan çocuk sayısı 1 237 172'dir. Doğumların yüzde 51'i erkek, yüzde 49'u kızdır. Kaba doğum hızı 2010 yılında binde 17,2 iken 2011 yılında binde 16.7'dir (14).

Günümüzde sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğum oranları giderek artmaktadır. TÜİK verilerine göre bu oran 2002 yılında %75 iken 2011 yılında %94'e yükselmiştir. Sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğum oranlarına bölge bazında bakıldığında en yüksek %98 oranı ile Batı Anadolu, en düşük ise %84 ile Ortadoğu Anadolu Bölgesi olmuştur (14).

Tablo 4.8.2.1. Sağlık Kuruluşunda Gerçekleşen Doğum Oranları (14)

YIL										
Oran	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
%	75	78	79	80	82	85	90	91	92	94

Çocukların aşılama durumuna bakıldığında 2002'den 2011 yılında kadar aşılama oranları yükselmiştir. Aşağıdaki tabloda Çocukların aşılama oranları verilmiştir.

Tablo 4.8.2.2. Türkiye’de Aşılama oranları 2002- 2011 (14)

YIL										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
DaBT1	82	76	86	87	92	98	97	97	98	98
DaBT2	80	71	85	84	89	96	96	96	98	98
DaBT3	78	68	85	84	90	96	96	96	97	97
BCG	77	76	79	88	88	94	96	96	97	95
HBV3	72	68	77	80	82	96	92	94	96	96
KKK	82	75	81	84	98	96	97	97	97	98
KPA3	-	-	-	-	-	-	-	97	95	96

Tablo 4.8.2.3 Çocuklarda Görülen Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (14)

YIL	RAHATSIZLIKLAR	TÜRKİYE		
		Toplam	Erkek	Kız
2008	İşitme kaybı	1,8	2,0	1,5
	Görme kaybı	2,1	1,8	2,4
	Mental retardasyon	1,7	1,2	2,1
	Kas iskelet sistemi anomalisi	2,6	2,5	2,8
	İşitme kabı	4,8	4,7	5,0
2010	Görme kaybı	1,3	1,5	1,2
	Konuşma gecikmesi, konuşma bozukluğu	4,4	6,0	2,7
	Dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu	1,4	1,7	1,1
	Davranış- uyum problemleri	1,5	1,1	2,0
	Diğer*	2,0	2,3	1,8

*Zihinsel gecikme/zeka geriliği, öğrenme güçlüğü serebral palsi ve doğuştan kalça çıkıklığı diğerlerinin içine alınmıştır.

TÜİK tarafından 2010 yılında yapılan sağlık araştırmasına göre 0-6 yaş grubunda görülen sağlık sorunları; %4,8 oranında işitme kaybı, %1,3 oranında görme kaybı, %4,4 oranında konuşma bozukluğu %1,4 oranında dikkat eksikliği, %1,5 oranında davranış ve uyum problemleri olduğunu açıklamıştır. Çocuklar da görülen sağlık sorunları kentte yaşıyan çocuklarda daha fazla oranda görüldüğü bildirilmiştir. (14)

Ülkemizde bebek ölüm hızına bakıldığında; 2009 yılında binde 13,8 iken 2012 yılında binde 11,6'ya düştüğü açıklanmıştır. Bebek ölüm hızının en yüksek görüldüğü bölge ise binde 15,7 ile Güneydoğu Anadolu bölesi, en az görüldüğü bölge ise binde 8,6 ile İstanbul olduğu açıklanmıştır (14).

Türkiye nüfus ve sağlık araştırması sonucuna göre 5 yaş altı çocuk ölüm hızı 1993 yılında binde 60,9 iken 2008 yılında binde 23,9'a düştüğünü açıklanmıştır (14).

TÜİK 2011 verilerine göre; trafik kazalarında ölen çocukların toplam trafik kazalarında ölenler içindeki oranı 1995 yılında 24,6 iken 2011 yılında 10,4' düştüğü açıklanmıştır (14).

TÜİK'a göre; 18 yaşının altında intihar eden çocukların toplam intihar eden çocuklar içinde oranı %11,8'dir. Bu oran içinde %70'ini erkekler oluşturmaktadır. İntihar eden çocukların %30'ünü kızların oluşturmasına rağmen kadınlar için toplam intihar eden 18 yaşından küçük kızlar %23'ünü oluşturmaktadır. Bu oran oldukça yüksektir (14).

4.8.3. Sağlıklı Beslenme

Çocukların sağlıklı yaşaması ve beslenmesi temel yaşam hakları arasında yer almaktadır. Sözleşmenin 6. maddesi tüm çocukların yaşama hakkı olduğunu belirtmektedir.

Dünya'daki birçok çocuk sağlıklı yaşam ve beslenmeden yoksundur. Bu durum ülkelerin ekonomik düzeyi ile yakından ilgilidir.

Sağlıklı büyümek için yeterli ve dengeli beslenmek her çocuğun hakkıdır. Kronik beslenme yetersizliğinin bir göstergesi boy kısalığıdır. Türk çocukları arasında beş yaşın altındaki her 10 çocuktan 1'i bodurdur. Ayrıca yaşa göre ağırlık endeksine bakıldığında beş yaşın altındaki çocukların %3'ü düşük kiloludur (3,14).

4.8.4. Çocuk ve Eğitim

Dünya genelinde eğitim süresi 11- 12 yıl ve daha üzerindedir. Türkiye'de ise yetişkin nüfusun ortalama eğitim süresi 6- 6,1 yıldır. Gelişmiş dünya ülkeleri ile Türkiye'nin eğitim süresi arasında yarı yarıya bir fark söz konusudur.

Türkiye'de ilköğretim çağı 6- 13 yaş olarak düzenlenmiştir ve zorunlu eğitim süresi 8 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır (22).

Dünya'da eğitim ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; 1990 yılında New York'ta yapılan "Çocuklar için Dünya Zirvesi" sonunda "Dünya Çocuk Bildirisi" yayımlanmıştır. Bu bildiriye herkese temel eğitim verilmesi ve okuma yazma becerisi

kazandırılmasının, dünya çocuklarının gelişmesi için yapılacak en önemli katkılardan biri olduğu açıklanmıştır (23).

Aynı yıl Tayland'ın Jomtien kentinde toplanan "Herkes Eğitim Dünya Bildirisi"nde çocuk, genç, yetişkin kentin temel öğrenme gereksinimlerini karşılayacak eğitim fırsatlarından yararlanabilmeleri, sağlıklı karar verebilmeleri ve öğrenme sürecinin devam ettirebilmeleri açısından temel eğitimin gerekli olduğu açıklanmıştır (23).

Ülkesi dışında bulunan mülteci veya sığınmacı konumdaki çocukların büyük çoğunluğu eğitim alamamaktadır. Eğitim alan çocukların oranı %30 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Afganlı kız çocuklarının, son yıllarda uygulanan baskı ve zulüm karşısında sığındıkları Pakistan ve İran'da eğitim alabilmektedirler (23).

Ülkemizde zorunlu eğitimde bölgesel farklılıkların azaltılması ve cinsiyet eşitliği konusunda pek çok adım atılmıştır. Türkiye'de ilköğretim net okullaşma oranı 2007/'08 yılında %97,8 iken 2011/'12 yılında %98,7'ye, ortaöğretim net okullaşma oranı 2007/'08 yılında %58,6 iken 2011/'12 yılında %68,5'e yükselmiştir (14).

2007/'08 ilköğretim net okullaşma oranı kızlarda %96,1 iken 2011/'12 yılında %98,6, ortaöğretim net okullaşma oranı sırasıyla %55,8'den %66,1'e yükselmiştir. Erkeklerde ise 2007/'08 ilköğretim net okullaşma oranı %98,5 iken 2011/'12 yılında %98,8, ortaöğretim net okullaşma oranı sırasıyla %61,2'den %68,5'e yükselmiştir (14, 3).

4.8.5. Çalışan Çocuklar

Çocuk işçiliği uluslar arası bir sorundur. Milyonlarca çocuk, fiziksel, zihinsel, eğitsel, duygusal ve kültürel gelişimlerine zarar veren ulusal yasalarla uluslar arası standartlara uygun olmayan koşullarda çalışmaktadır. Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) araştırmalarına göre, dünyada 5- 14 yaş grubunda 250 milyon çalışan çocuk bulunduğu, 12- 17 yaş grubu 283 milyon çocuğun çalıştığı için okula devam edemediği tahmin edilmektedir (24).

Çocuk Hakları Sözleşmesi 32. maddesine göre, taraf devletler, çocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederek gerekli önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır. Bedensel açıdan yeterince gelişmemiş olmaları nedeniyle çalışan çocuklar, yetişkinlere göre, işle ilgili hastalıklara ve zararlara

daha fazla maruz kalmaktadır. Yetişkinlere göre kırıklar, yanıklar, vücuda cisim batması, solunum yolu hastalıkları daha fazla görülmektedir (11, 21).

Tablo 4.8.5.1 Çalışma Durumuna Göre Çocukların Dağılımı (14)

		Çalışma durumu (%)					
		Ekonomik işlerde çalışan		Ev işlerinde faaliyette bulunan		Çalışmayan	
		2006	2012	2006	2012	2006	2012
Toplam	T	5,9	5,9	43,5	49,2	50,6	44,9
	E	7,8	7,9	33,7	41,7	58,4	50,4
	K	3,9	3,7	53,7	57,0	42,3	39,3
6-14	T	2,5	2,6	39,6	46,5	57,9	51,0
	E	3,3	3,2	32,1	41,4	64,6	55,4
	K	1,7	1,9	47,4	51,7	50,9	46,4
15-17	T	16,6	15,6	55,8	57,3	27,6	27,1
	E	22,0	21,7	38,8	42,5	39,2	35,8
	K	10,9	9,1	73,7	73,0	15,4	17,9

TÜİK 2012 verilerine göre; ülkemizde 6- 17 yaş grubu çocukları istihdam oranı %5,9'dur. Aynı yaş grubunda çocukların ekonomik işler ile ev işlerinde çalışma durumları %55,1 oranında olduğu, kentsel kesimlerde 6-17 yaş arası çocukların %42'sinin çalışmadığı açıklanmıştır. Ayrıca, ülke genelinde 6-17 yaş grubu çocukların %8,5'ı okula devam etmemektedir (14).

Aynı çalışmaya göre; 6- 14 yaş arası ekonomik ve ev işlerinde çalışan çocukların %51,7'nin okula devam etmediği açıklanmıştır. Ev işleri faaliyetinde çalışan kız çocuklarında bu oran %49'a çıkmaktadır (14).

İstihdam da bulunan çocukların çalışma nedenleri araştırıldığında %41,4'ü hanehalkı gelirine katkıda bulunmak için çalıştığı, %28,7'si hanehalkının ekonomik faaliyetlerine katkıda bulunmak için çalıştığı, aile isteği ile çalışan çocukların oranı %6 iken kendi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışan çocukların oranı %6,8 olarak açıklanmıştır (14).

Ülkemizde çocuk işçiliğine yönelik mevzuatın yasal çerçevesini oluşturan yasal aşağıdaki gibidir;

- Anayasa
- 4857 Sayılı İş Kanunu

- 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu
- 1539 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
- İlköğretim Ve Eğitim Kanunu
- Sendikalar Kanunu
- Polis Vazife Ve Salahiyeti Kanunu
- Belediye Kanunu, çocuk ve gençlerin korunması hususunda Anayasada güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 50. maddesine göre "Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uygun olmayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar." denmektedir.

4702 sayılı değişikliğe uğrayan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitim kanununa göre, çırak olarak çalışabilmek için 14 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almış olmak, en az ilköğretim okulu mezunu olmak, bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin getirdiği işleri yapmaya uygun olması gerekmektedir.

İlköğretim yasasının 50. maddesine göre, ilköğretim yaşında olup da okula gönderilmeyen çocukların çalışmasına izin verilmez. Fakat okula kayıtlı olduğunu ispat eden çocuklar, okul saatleri dışında kalan zaman zarfında çalışabilirler, denilmektedir (25).

4.8.6. Sokakta Yaşayan Çocuklar

Sokak çocukları iki gruba ayrılır. Bunlar: evi olmayan çocuklar ve sokakta çalışıp akşam eve dönen çocuklardır.

Sokakta yaşayan çocuklar; Avrupa Konseyi Sokakta Yaşayan Çocuklar Çalışma Grubunun da benimsediği tanıma göre: " 18 yaşının altında bulunan ve kısa- uzun süredir sokak ortamında yaşayan, oradan oraya başı boş mayın gibi dolaşan, kendi arkadaş grupları arasında ve sokakta ilişkilerini sürdüren, ana- baba, öğretmen gibi kendilerinden sorumlu yetişkinlerle ya çok az ilişkisi olan veya hiç ilişkisi olmayan çocuklarıdır."

Sokakta Çalışan çocuklar, 15 yaşından küçük sokaklarda çalışan, akşam eve dönen çocuklardır. Aile ilişkileri bozuk olsa da, evlerine bağlıdırlar (26).

Türkiye’de Sokak çocukları 1950’li yıllardaki köyden kente göç olgusuyla başlamıştır. 1950’liler de "köprü altı çocukları" olarak adlandırılmışlardı. 1970’li yılların sonunda uçucu madde kullanımı sorunu da başlamıştır. Türkiye’ de sokak çocuklarının

sayısı tam olarak bilinmemektedir. Fakat çocukların ergenlik dönemine başladığı 11- 13 yaşlarında genelinin erkek olduğu ve parçalanmış, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan çocuklardır (17).

4.8.7. Engelli Çocuklar

Engelli çocuklar bireysel gelişim ve toplumsallaşma için sürekli bakıma gereksinimi duyarlar. Çocuk Hakları Sözleşme 'si "Zihinsel ya da bedensel engelli çocukların" saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını sağlayan şartlar altında eksiksiz bir yaşama hakkı olduğunu belirtmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi 23. maddesinde engelli çocukların kendilerine olan güvenlerin artırılması ve toplum yaşamına etkin olarak katılmalarını kolaylaştıracak koşulların sağlanması vurgulanır. Devletler, engelli çocuklara özel koruma ve yardım sağlamak zorundadır (11).

Tahminlere göre dünyada 150 milyon, Türkiye'de ise Türk İstatistik Kurumu tarafından 2002 yılında yapılan ülke çapındaki araştırmaya göre nüfusun yüzde 2,58'i engellidir. Engelli çocuklar, uzun yıllar toplumda yararsız, değersiz bireyler olarak görülmüş ve aileye yük olarak algılanmıştır. Engelli çocuklar eğitim, rehabilitasyon, uygun sağlık bakımı, oyun ya da iş fırsatları ve diğer çocuklarla birlikte olma haklarını kullanamamışlardır (8,17).

Engelli çocuklar kendilerinden sorumlu olan yetişkinler tarafından istismara uğrayan en sık gruptur. Bakım ve yerleştirmedeki güçlük nedeni ile engelli çocuklar yetişkinlerin istismarına, diğer çocuklardan daha fazla maruz kalmakta ve bu yüzden daha fazla koruma gerektirmektedir (8).

Birçok ülkede engelli çocuklar için çeşitli örgütlenmeler oluşturulmuştur. Türkiye'de Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki engelli çocuklar için çalışmalar yapılmaktadır. Engelliliğin önlenmesi, çocuğu şiddet ve istismardan koruma, yeterli sağlık hizmeti sağlanmakta ve ailelere genetik danışmanlık yapma gibi çalışmaları vardır (17).

4.8.8. Suç İşleyen Çocuklar

Çocuk Hakları Sözleşmesi 37., 39., ve 40. maddeleri suç işleyen çocuklar ile ilgilidir. Suç işleyen çocukları insanlık dışı ve aşağılayıcı davranışlardan korunmak ve topluma yeniden kazandırmak için devletlerin önlem almasını öngörür. Çocukların yetişkinlerden farklı olarak Çocuk Mahkemelerinde yargılanmaları gerekmektedir. Çocuk Mahkemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile kırka yakın Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri kurulmuştur. Bu mahkemelerde çocukların adil yargılanması olanağı verilmektedir. Ayrıca çocuk hapisaneleri ve ıslahaneleri de ayrı olmalıdır (17).

Avrupa Birliğine üye devletlerin tümünde çocuk, ergen ayrımı yapılmaksızın ölüm cezası kaldırılmıştır. Avrupa'da ölüm cezası ile ilgili sorun yaşanmazken dünyanın diğer bölgelerinde ölüm cezası hem devletlerin pozitif hukukunda yer almakta hem de uygulanmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi 37. Maddesine göre "... 18 yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi, salıverme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilemeyecektir" hükmü yer almaktadır. Ülkemizde tam cezai sorumluk yaşı 18 olarak kabul edilmektedir ve ölüm cezası gerektiren durumlarda hapis cezası verilmektedir. Verilecek olan hapis cezası da 12 yıldan fazla olmayacağı belirtilmektedir (23).

2011 yılında Ceza İnfaz Kurumu İstatistiklerine göre suç türüne göre Çocuk Ceza İnfaz Kurumuna ve Eğitim Evine giren hükümlü çocukların yüzde dağılımı aşağıdaki gibidir;

Tablo 4.8.8.1. Çocuk Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Çocukların Dağılımı (17)

Suç türü	%
Öldürme	11,7
Hırsızlık	36,2
Cinsel Suçlar	2,1
Yaralama	2,3
Yağma	29,8

Türkiye'de çocukların işlediği suç türü en fazla hırsızlık ve yağma olduğu görülmektedir (17).

Çocukların suç işlemesinde, çocukların yeterli düzeyde sevgi, şefkat görmemesi ve ailelerin ilgisizliğidir. Çocukların suç işlememesi için çok boyutlu önlemler alınmalıdır.

4.9. ÇOCUK HAKLARININ GELECEĞİ

Çocuk toplumun bir parçası ve gelecekteki toplumun güvencesidir. Bu toplumdan çocuk haklarının özgürlük içinde ve dengeli bir şekilde korunması hem çocuğun hem de toplumun yararına. Eğer toplumlar çağdaşlaşmak istiyorsa çocukların gelişimine önem vermek zorundadır.

Tarihsel ve toplumsal gelişimlerin getirdiği bazı kazanımlar ve ortaya çıkan sorunlar çerçevesinde Türkiye'nin kabul ettiği 27 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve 18 Ocak 2001 tarihinde onaylanması öngörülen çocuk haklarının kullanılmasına dair Avrupa sözleşmesi, Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Sözleşmesi (2009, 2011) Avrupa birliği çocuk hakları programı (15 Şubat 2011), Birleşmiş Milletler insan hakları evrensel bildirgesi ve Avrupa insan hakları sözleşmesi ile çocuk hakları konusu uluslararası düzenlemelerle kayıt altına alınmıştır. Tüm bu evrensel ilkelere dayanarak I. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisini oluşturmuştur. I. Türkiye Çocuk Hakları stratejisi ve eylemler şu şekilde oluşturulmuştur (27, 28).

Çocuğa Saygı Kültürü: Toplumsal hayatın tüm alanlarında, çocuğa saygı ve çocuk hakları kültürü esas alınarak düzenleme yapılacaktır (28).

Çocuğun katılım hakları, çocuğun görüşünün alınması ve önemi: mahalle köy tüm yerleşim birimlerinde “Çocuk Meclisi”nin kurulması ve ülke genelinde “Türkiye Çocuk Meclisi”nin oluşturulması, çocuk derneklerinin kurulması için destek verilmesi, çocuğun kendini ilgilendiren konularda görüşünü serbestçe ifade etmesi sağlanmalıdır (28).

Medeni Hak ve Özgürlükler: Çocuğun yetişkinler gibi toplumda saygın bir birey olarak görülmesi, ana dil öğretiminin sağlanması, çocuğun doğduğu ailenin kültürünü

almasındaki engellerin kaldırılması, kimliğinin korunması, doğru bilgiye erişim hakkı, düşünce, vicdan ve din eğitimi, inanç özgürlüğünün sağlanması, işkence ve insanlık dışı davranışlara ve cezaya maruz kalmama, her türlü ihmal ve istismardan korunma, kız ve erkek çocuğun öğrenim görmeleri gibi haklara sahip olması ve bu hakların hayata geçirilmesidir. Bu amaçlar için anayasa ve mevzuatların gözden geçirilmesi, bu amaçlara engel teşkil eden maddelerin çıkarılması ve amacı gerçekleştirmeye yönelik idari faaliyette bulunan kuruluşların kadro ve araç-gereç ihtiyaçlarının giderilmesi, çocuk haklarının ülke genelinde geliştirmek için projelerin geliştirilmesi, üniversitelerde çocuk hakları araştırma ve uygulama merkezleri açılması ve enstitüler kurulması planlanmıştır (28).

Çocuk Hakları Öğretimi, Bilim, Sanat ve Spor Eğitimi: Bütün çocukların özgün alanda yetişmesi için başta okul yöneticileri olmak üzere, çocuklarla çalışan her düzeydeki insan kaynağını çocuk hakları kültürüne uygun şekilde yetiştirmek amaçlanmıştır. Çocukla ilgili meslek grupları için çocuk hakları öğretim ve eğitiminin gerektirdiği programların tasarlanması, geliştirilmesi ve uygulanması, eğitim ihmalinin önlenmesi, özgün eğitime devam edemeyecek olanların yerinde öğretim imkânlarının sağlanması, üstün yetenekli çocuklarla öğrenme güçlüğü olan çocukların gerekli eğitim ve öğretim ortamının hazırlanması, üniversiteler ile sanat ve spor alanında faaliyet gösteren kamu kuruluşlarıyla özel kurumların çocuğun kendisini ve becerilerini geliştirme hakkı çerçevesinde hizmet, eğitim ve araştırma yapmalarına özendirilmesi, eğitim kurumlarında engelli çocukların eğitim imkânlarından yararlanmalarını kolaylaştırılan çocuk dostu mimari düzenlemelerin yapılması, eğitimde fiziki, sözel ve duygusal şiddetin önlenmesi planlanmıştır (28).

Çocuğun Sağlığını ve sosyal güvenliğini sağlamaya yönelik hizmetler: Çocuğa yönelik beslenme ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, durumu özellik arz eden bütün çocukların refahını ve sosyal güvenliğini, sosyal kültürel ve ekonomik yaşam kalitelerini geliştirmek ve yükseltmek hedeflenmiştir (28).

Aile ve Çocuğa Yönelik Destek ve koruma hizmetleri: Çocuğun aile ortamında yaşaması ve gelişmesi için eğitim kurumları, sivil toplum kurumları ve medyanın işbirliği ile aile destek hizmetinin geliştirilmesi, çocuk istismarına karşı caydırıcı önlemlerin alınması, sokakta yaşayan çocukların yasal yönetimlerin öncülüğünde aile bağlarının

güçlendirilmesi, destek ve rehabilite edici hizmetlerde sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği gerçekleştirilmesi, tüm çocukların madde bağımlılığından korunması için önleyici, tedavi edici eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması, evden kaçan çocukların özel koruma merkezlerinde yetiştirilmesi ve aileye dönüşü sağlanan çocukların izlenmesi, ülke ölçekli etkin bir çocuk koruma sisteminin yeniden yapılandırılması, çocuk haklarının uluslar arası alanda savunulması ve çocuk acil yardımlarını gerçekleştirmek amacıyla Türkiye Çocuk Fonunun kurulması hedeflenmiştir (28).

Çocuk Adalet Sistemi: Çocuğa yönelik suçların cezalarını ağırlaştırıcı düzenlemelerin yapılması planlanmıştır. Çocuk adalet sistemi çalışmalarında çocuk görüşünün alınması, suça sürüklenmiş çocuklara yönelik rehabilite edici ve bu çocukları toplama kazandırıcı çalışmaların yapılması, var olanların güçlendirilmesi, çocuk adalet sisteminde yer alan kurum ve kuruluşların kaynak, kadro ve araç-gereç ihtiyacının karşılanması hedeflenmiştir (28).

Çocuk Dostu Bir Medya: Özgün eğitimde medya okur yazarlığı Çocuğun iletişim ortamından gelebilecek olası zarardan korunması çalışmaları, siber medya ağından korunma çocuk haklarına duyarlı, çocuğun yüksek yararını gözeten bir medya anlayışının getirilmesi amaçlanmıştır (28).

Denetleme, İzleme ve Değerlendirme Sistemi: Çocuğun iyi olma hali endeksinin ülke ölçekli tanımlarının yapılması ve sistematüğün oluşturulması, çocuk hakları uygulamalarının çocuklar üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla çocuk etki analizi kılavuzlarının düzenlenmesi, hizmet eğitim ve araştırma odaklı, Alo Türkiye Çocuk Hakları modelinin hazırlanması, Türkiye Çocukları İletişim Ağının (Network) ulusal ve uluslar arası düzeyde yapılanması planlanmıştır (28).

4.10. HEMŞİRELİK VE ÇOCUK HAKLARI

Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuklara yönelik saygı felsefesini üzerinde durmaktadır. Çocuklarla ilgilenen sağlık çalışanlarının, çocukların mümkün olduğunca en iyi sağlık durumlarına ulaşmaları için yalnızca hastalığı tedavi etmenin ötesinde, onların en

iyi sağlık durumuna kavuşma hakkı 6n6ndeki engellerin aşılmasında 6ocuk hakları perspektifinden bakarak belirleyici rol alabilirler. Sağlıklı nesiller yetiştirilmesinde 6ocuk sağlığı ve hastalıkları ile ilgilenen t6m sağlık disiplinlerinin 6nemli sorumlulukları vardır. Hemşirelerin, 6ocukların aile ve toplum i6inde fiziksel, bilişsel duygusal ve sosyal y6nden sağlıklı b6y6me ve gelişmesinde sorumluluğu bulunmaktadır. 6ocukların i6inde bulunduğu fiziksel, ekonomik ve sosyal ortamlar onların refahı 6zerinde 6nemli bir etkiye sahiptir (15).

5. MATERİYEL VE YÖNTEM

5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE TİPİ

Araştırma hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak planlandı.

5.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ZAMAN

Araştırmanın verileri İstanbul Bilim Üniversitesi Florence Nightingale Hastanesi (FNH) Hemşirelik Yüksekokulu'nda 2013- 2014 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılı ara sınav döneminde (21 Nisan- 02 Mayıs 2014) toplandı.

5.3. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılı dönemi İstanbul Bilim Üniversitesi FNH Hemşirelik Yüksekokulu'na devam eden 1., 2., 3., ve 4. sınıf öğrencileri oluşturuldu. Çalışmada, toplam 459 öğrenciye ulaşılmasına karşın 44 öğrencinin ÇHTÖ eksik doldurması nedeniyle 1. sınıf 127, 2. sınıf 86, 3. sınıf 108, ve 4. sınıf 94 öğrenciyle gerçekleştirildi. Araştırmanın örneklemini ise; çalışmaya katılmayı kabul eden, anket ve ölçeği eksiksiz dolduran toplam 415 öğrenci oluşturdu.

5.4. ARAŞTIRMA SORULARI

- Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, çocuk haklarına ilişkin tutumlarını etkiler mi?
- Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik bilgi alma durumu ve bilgi edinme kaynağı ile çocuk haklarına ilişkin tutumu arasında ilişki var mıdır?

- Öğrencilerin, çocuk hakları tanımı, kimler tarafından yürütüldüğü, gerçek yaşamda uygulanma durumu, çocuk hakları ihlali ve yeterince bilinçlendirilme durumları hakkında bilgi düzeyi çocuk haklarına ilişkin tutumları üzerinde etkili midir?

5.5. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği kullanılarak toplandı.

5.5.1. Kişisel Bilgi Formu (EK-3)

Kişisel Bilgi Formu 5 açık uçlu, 7 kapalı uçlu toplamda 12 sorudan oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından literatüre dayılarak geliştirildi (2, 5, 8). Sorular kişilerin demografik özellikleri, çocuk hakları hakkında bilgi düzeyi ve çocuk haklarının uygulanma durumu bölümlerinden oluşturuldu.

5.5.2. Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği (EK-4)

Üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla 2006 yılında Karaman Kepenekçi tarafından geliştirilen Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği (ÇHTÖ) kullanıldı.

Ölçek 5'li likert formda hazırlandı. Ölçekte çocukların yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarına ilişkin 22 madde bulunmaktadır. Bu ifadeler için “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Tamamen Katılmıyorum” tepki seçenekleri bulunmaktadır. İfadelere verilen tepkiler aynı sırayla 1, 2, 3, 4 ve 5 olarak puanlanmakta olup, ölçekten alınan puanın yüksek olması olumsuz tutumu göstermekteydi. Ölçekteki ifadelerin 19’u olumlu, 3’ü olumsuzdu. Olumsuz ifadelere (2. 14. ve 15. maddeler) verilen tepkiler ters puanlandı. Ölçekten alınacak en düşük puan 22 ve en yüksek puan ise 110’idi. Ölçekten alınacak en düşük puan 22 ve en yüksek puan ise 110’dur. Yasemin Karaman Kepenekçi ile yapılan görüşmede ifadelere verilen tepkiler aynı sırayla 5, 4, 3, 2, ve 1 olarak puanlanırsa, ölçekten alınan puanın yüksek olması olumlu tutumu gösterdiği belirtildi. (EK-7)

Karaman Kepenekçi'nin (2006) ölçeğin geçerliliğine ve güvenilirliğine ilişkin yaptığı çalışma sonucunda, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının .85 olarak belirlendiğini ifade etmiştir. Çalışmada ÇHTÖ anketinin Cronbach Alpha katsayısı .94 olarak bulundu.

5.6. VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler, öğrencilerin birbirinden etkilenmemesi için 2013- 2014 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılı, ara sınav döneminde her bir sınıf için sınav sonrası, araştırmacının denetiminde, sınıf içerisinde 30 dakika da, Kişisel Bilgi Formu ve ÇHTÖ verilerek, 2 günde elde edildi.

5.7. VERİLERİN İSTATİKSEL ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için Number Cruncher Statistical System 2007&Power Analysis and Sample Size 2008 Statistical Software (Utah, USA) programı kullanıldı. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metodların (Ortalama, Standart sapma, medyan, sıklık, oran) yanı sıra ÇHTÖ puanının gruplar arası karşılaştırmalarında Kruskal Wallis Test ve farklılığa neden çıkan grubun tespitinde Mann Whitney U test kullanıldı. İki grup arası karşılaştırmalarında da Mann Whitney U test kullanıldı. Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları Anketi'nin geçerlik-güvenirlik analizi için Cronbach's alpha katsayısı kullanıldı. Yaş ile ÇHTÖ puanı arasında ilişki analizi için Spearman's korelasyon katsayısı kullanıldı. Sonuçlar % 95'lik güven aralığında, anlamlılık $p<0.05$ düzeyinde değerlendirildi.

5.8. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırma için İstanbul Bilim Üniversitesi Etik Kurulundan izin alındı.

Araştırmanın yapıldığı İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nden (EK-1) ve İstanbul Bilim Üniversitesi FNH Hemşirelik Yüksekokulu Müdürlüğü'nden gerekli izin alındı. (EK-2)

Araştırmada kullanılan HTÖ'nin kullanım izni Yasemin Karaman Kepenekçi'den e- posta yolu ile alındı. (EK-5)

Araştırmaya katılan öğrencilerden yazılı ve sözlü onam alındı. (EK- 6)

5.9. ARAşTIRMANIN SINIRLI YÖNÜ

Bu araştırma 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılında İstanbul Bilim Üniversitesi FNH Hemşirelik Yüksekokulu'nun Hemşirelik lisans programı öğrencileri 1, 2, 3, ve 4. sınıf öğrencilerinden araştırmaya katılmaya gönüllü olanlardan elde edilen verilerle sınırlıydı. Ayrıca verilerin iki günde toplanması araştırmanın sınırlı yönü olarak değerlendirildi.

6. BULGULAR

Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin, çocuk haklarına ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular iki başlık altında incelendi.

6.1. Öğrencilerin demografik özellikler ve çocuk haklarına yönelik bilgi düzeyleri ile ilgili bulgular

6.2. Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ve bunu etkileyen faktörlerle ilgili bulgular

6.1. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK BİLGİ DÜZEYLERİ İLE İLGİLİ BULGULAR

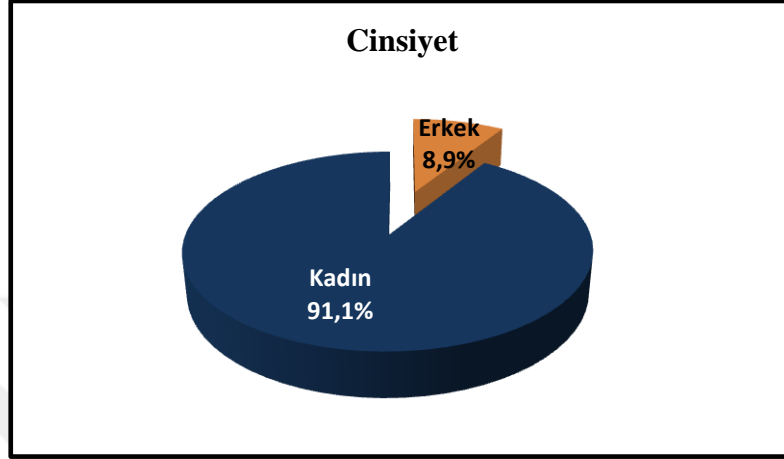
Öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 6.1.1’de görülmektedir.

Tablo 6.1.1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı (N=415)

		Sınıf				Toplam	
		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf		
		Ort± SD (n=127)	Ort± SD (n=86)	Ort± SD (n=108)	Ort±SD (n=94)	Ort±SD	
Yaş		19,28±1,52	20,53±1,26	21,63±1,35	22,57±1,84	20,90±1,97	
		N %	n %	n %	N %	n %	
Cinsiyet	Kadın	113 89,0	82 95,3	95 88,0	88 93,6	378 91,1	
	Erkek	14 11,0	4 4,7	13 12,0	6 6,4	37 8,9	

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 1. Sınıf için $19,28 \pm 1,52$, 2. Sınıf için $20,53 \pm 1,26$, 3. Sınıf için $21,63 \pm 1,35$ ve 4. Sınıf için $22,57 \pm 1,84$ olarak bulundu. Tüm çalışma grubunun yaş ortalamasının $20,90 \pm 1,97$ olduğu görüldü.

Öğrencilerin %91,1'nin (n=378) kadın, %8,9'nun (n=37) erkek olduğu belirlendi.

Şekil 6.1.1. Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı (N=415)

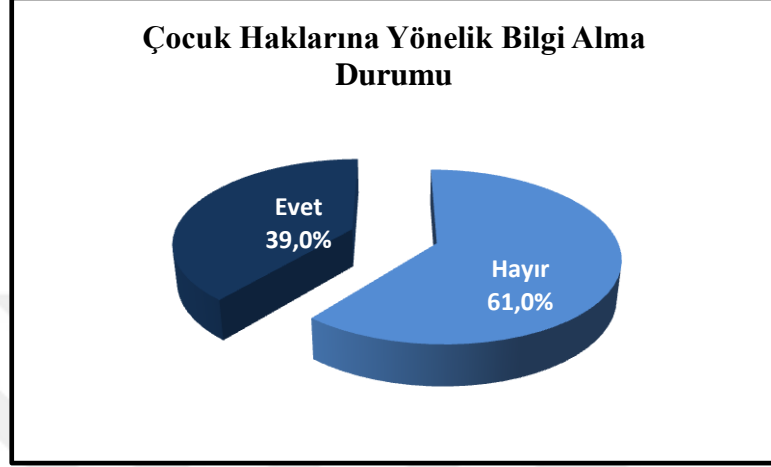
Tablo 6.1.2. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Alma Durumlarının Dağılımı (N=415)

Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Alma Durumu		Sınıf								Toplam	
		1. Sınıf (n=127)		2. Sınıf (n=86)		3. Sınıf (n=108)		4. Sınıf (n=94)			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bilgi Alma Durumu	Evet	29	22,8	23	26,7	80	74,1	30	31,9	162	39,0
	Hayır	98	77,2	63	73,3	28	25,9	64	68,1	253	61,0
*Bilgi Alınan Kaynak (n=159)	Okul	21	80,8	22	95,7	78	97,5	25	83,3	146	91,8
	Basın-yayın	4	15,4	1	4,3	2	2,5	4	13,3	11	6,9
	Aile	1	3,8	0	0,0	0	0,0	1	3,3	2	1,3

*Yüzdeler n=159'a göre alınmıştır.

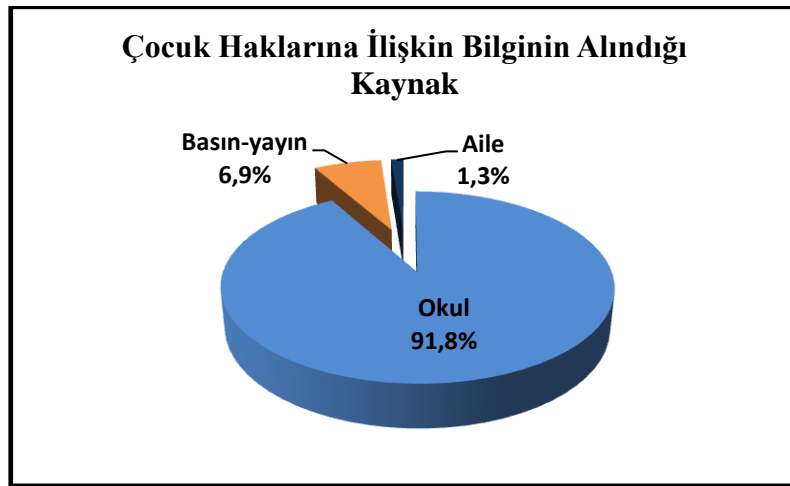
Öğrencilerin %39,0'nun (n=162) çocuk haklarına yönelik bilgi aldığı bulundu. En yüksek oranda bilgi alma durumunun %74,1 (n=80) oranıyla 3. Sınıflarda olduğu görüldü.

Çocuk haklarına yönelik bilgi aldığını belirten 162 öğrenciden 3 öğrencinin bilgi alınan kaynağı belirtmediği görüldü.

Şekil 6.1.2. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Alma Durumu Dağılımı (N=415)

Öğrencilerin %91,8'nin (n=146) çocuk haklarına yönelik bilgiyi okuldan alırken, %6,9'nun (n=11) basın-yayın organlarından ve %1,3'ünün (n=2) ailesinden aldığı belirlendi.

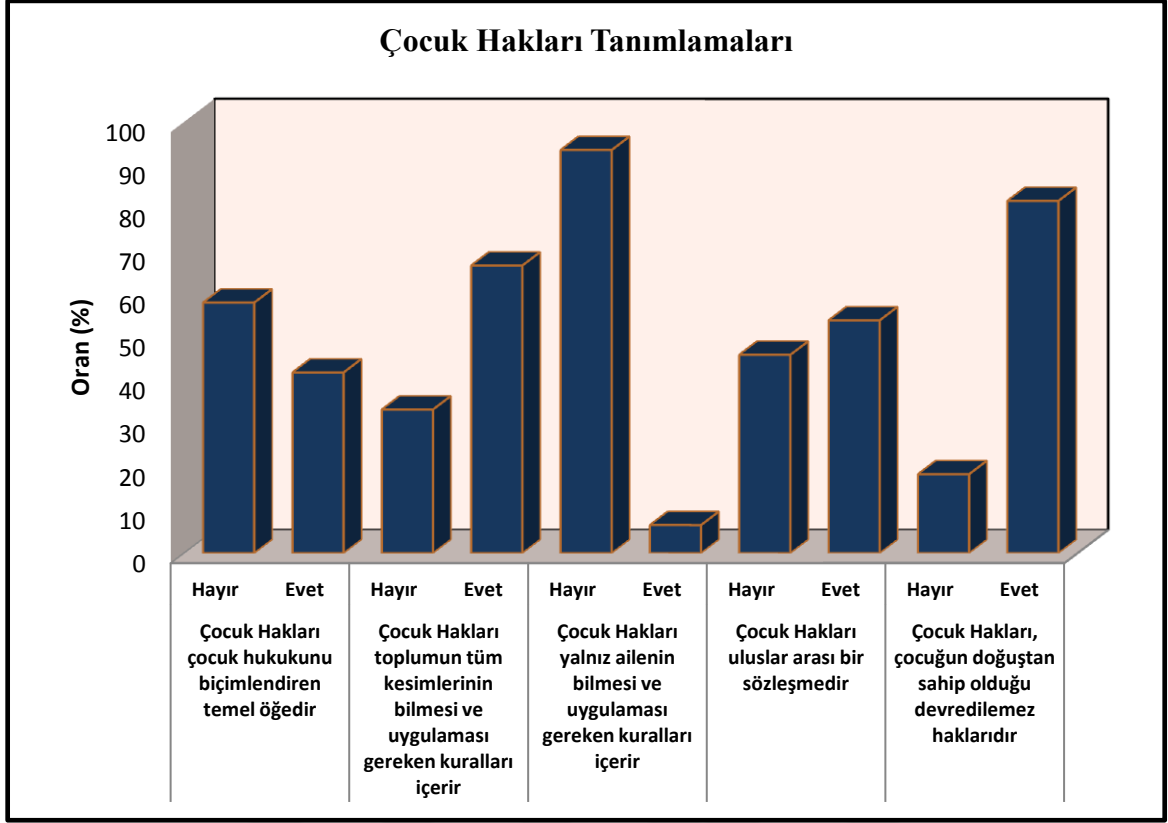

Şekil 6.1.3. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilginin Alındığı Kaynakların Dağılımı (N=159)

Tablo 6.1.3. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Dağılımı (N=415)

Çocuk Haklarına Yönelik Görüşleri	Sınıf								Toplam (n=415)	
	1. Sınıf (n=127)		2. Sınıf (n=86)		3. Sınıf (n=108)		4. Sınıf (n=94)			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuk Hakları Çocuk Hukukunu Biçimlendiren Temel Ögedir										
Evet	57	44,9	39	45,3	47	43,5	31	33,0	174	41,9
Hayır	70	55,1	47	54,7	61	56,5	63	67,0	241	58,1
Çocuk Hakları Toplumun Tüm Kesimlerinin Bilmesi Ve Uygulaması Gereken Kuralları İçerir										
Evet	80	63,0	60	69,8	77	71,3	60	63,8	277	66,7
Hayır	47	37,0	26	30,2	31	28,7	34	36,2	138	33,3
Çocuk Hakları Yalnız Ailenin Bilmesi Ve Uygulaması Gereken Kuralları İçerir										
Evet	9	7,1	1	1,2	10	9,3	7	7,4	27	6,5
Hayır	118	92,9	85	98,8	98	90,7	87	92,6	388	93,5
Çocuk Hakları Uluslar Arası Bir Sözleşmedir										
Evet	50	39,4	44	51,2	75	69,4	55	58,5	224	54,0
Hayır	77	60,6	42	48,8	33	30,6	39	41,5	191	46,0
Çocuk Hakları, Çocuğun Doğuştan Sahip Olduğu Devredilemez Haklarıdır										
Evet	100	78,7	71	82,6	93	86,1	75	79,8	339	81,7
Hayır	27	21,3	15	17,4	15	13,9	19	20,2	76	18,3

Öğrencilerin, yalnız %41,9'u (n=174) çocuk haklarının, çocuk hukukunu biçimlendiren temel öge olduğunu, %66,7'sinin (n=277) ise çocuk hakları toplumun tüm kesimlerinin bilmesi ve uygulaması gereken kurallar içerdiğini belirtti. Çocuk Haklarının yalnız ailelerin bilmesi ve uygulanmasının gerekli olmadığını belirten öğrencilerin oranının %93,5 (n=388) olduğu saptandı. Öğrencilerin %54'ü (n=224) çocuk haklarının uluslar arası bir sözleşme olduğu ve %81,7'si (n=339) çocuğun doğuştan sahip, devredilemez haklar olduğunu bildirdi.

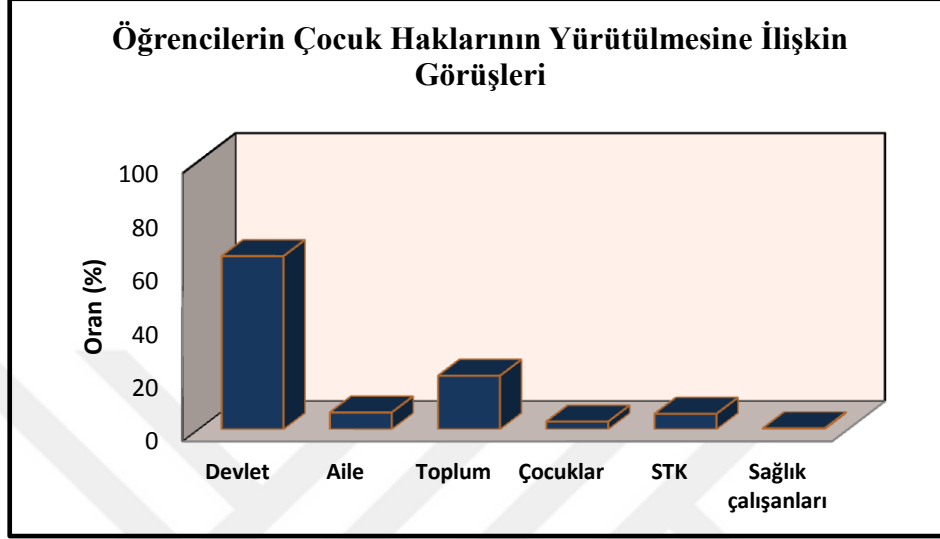

Şekil 6.1.4. Öğrencilerin Çocuk Hakları Tanımlamalarının Dağılımı (N=415)

Tablo 6.1.4. Öğrencilerin Çocuk Haklarının Yürütülmesine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı (N=240)

Çocuk Hakları Yürütülme Durumu	Sınıf									
	1. Sınıf (n= 66)		2. Sınıf (n=62)		3. Sınıf (n=59)		4. Sınıf (n=53)		Toplam (n=240)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Devlet	35	53,0	47	75,8	37	62,7	36	67,9	155	64,6
Aile	9	13,6	2	3,2	1	1,7	3	5,7	15	6,3
Toplum	13	19,7	13	21,0	14	23,7	8	15,1	48	20,0
Çocuklar	7	10,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	7	2,9
Sivil Toplum Kuruluşları	2	3,0	0	0,0	7	11,9	5	9,4	14	5,8
Sağlık çalışanları	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	1,9	1	0,4

Öğrencilerin %64,6'sı (n=155) çocuk haklarının devlet, %6,3'ü (n=15) aile, %20'si (n=48) toplum, %2,9'u (n=7) çocuklar, %5,8'i (n=14) sivil toplum kuruluşları ve %0,4'ü (n=1) sağlık çalışanları tarafından yürütüldüğünü belirtti.

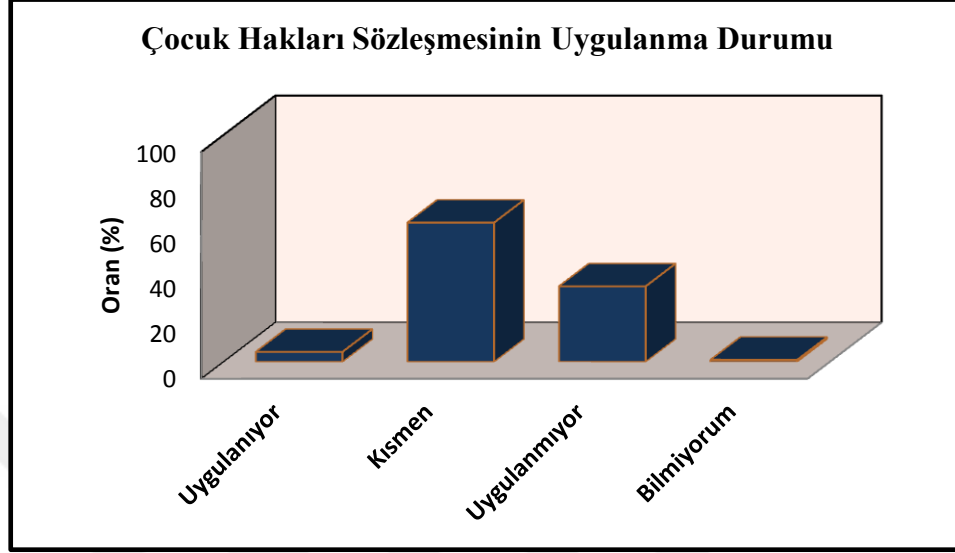
Şekil 6.1.5. Öğrencilerin Çocuk Haklarının Yürütülmesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı (N=240)

Tablo 6.1.5. Öğrencilerin Çocuk Hakları Sözleşmesinin Uygulanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı (N=339)

Çocuk Hakları Sözleşmesinin Gerçekte uygulanma Durumu	Sınıf								Toplam	
	1. Sınıf (n=100)		2. Sınıf (n=81)		3. Sınıf (n=92)		4. Sınıf (n=66)			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Uygulanıyor	2	2,0	2	2,5	7	7,6	4	6,1	15	4,4
Kısmen Uygulanıyor	58	58,0	45	55,6	58	63,0	47	71,2	208	61,4
Uygulanmıyor	37	37,0	34	42,0	27	29,3	15	22,7	113	33,3
Bilmiyorum	3	3,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	0,9

“Sizce çocuk hakları sözleşmesi gerçek yaşamda ne kadar uygulanıyor?” sorusuna öğrencilerin %18,3'ü (n=76) yanıt vermez iken bu soruyu yanıtlayan öğrencilerin %4,4'ü

(n=15) çocuk hakları sözleşmesinin gerçek yaşamda uygulandığını, %61,4'ü (n=208) kısmen uygulandığını, %33,3'ü (n=113) ise uygulanmadığını ifade ettikleri görüldü.

Şekil 6.1.6. Çocuk Hakları Sözleşmesinin Uygulanma Durumu Dağılımı (N=339)

Tablo 6.1.6. Öğrencilerin Çocuk Haklarının İhlal Edilmesi ve Çocuk ile Yetişkinlerin Yeterince Bilinçlendirilmesi Durumlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı (N=415)

Görüşler	Sınıf								Toplam (N=415)	
	1. Sınıf (n=127)		2. Sınıf (n=86)		3. Sınıf (n=108)		4. Sınıf (n=94)			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuk Haklarının İhlal Edilmesi										
Evet	116	91,3	83	96,5	98	90,7	87	92,6	384	92,5
Hayır	11	8,7	3	3,5	10	9,3	7	7,4	31	7,5
Çocukların, Çocuk Hakları Konusunda Bilinçlendirilmesi										
Evet	1	0,8	1	1,2	2	1,9	1	1,1	5	1,2
Hayır	126	99,2	85	98,8	106	98,1	93	98,9	410	98,8
Yetişkinlerin, Çocuk Hakları Konusunda Bilinçlendirilmesi										
Evet	4	3,1	1	1,2	4	3,7	4	4,3	13	3,1
Hayır	123	96,9	85	98,8	104	96,3	90	95,7	402	96,9

Çalışmaya katılanların %92,5'inin (n=384) çocuk haklarının ihlal edildiğini, %98,8'nin (n=410) çocukların, çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendirilmediğini, %96,9'unun (n=402) ise yetişkinlerin çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendirilmediğini ifade ettikleri görüldü.

6.2. ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUMLARI VE BUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLERLE İLGİLİ BULGULAR

Tablo 6.2.1. Öğrencilerin ÇHTÖ'ne Verdikleri Yanıtların Dağılımı (N=415)

Madde no		Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Tamamen Katılmıyor		Ortalama
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1	18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.	254	61,2	101	24,3	28	6,7	22	5,3	10	2,4	1,63
2*	Çocuk hakları konusunda özel bir uluslar arası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur .	24	5,8	40	9,6	33	8,0	122	29,4	196	47,2	1,97
3	Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.	289	69,6	86	20,7	22	5,3	10	2,4	8	1,9	1,46
4	Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.	285	68,7	89	21,4	21	5,1	7	1,7	13	3,1	1,49
5	Çocuğun en temel hakkının "yaşama hakkı" olduğuna inanıyorum.	306	73,7	79	19,0	13	3,1	8	1,9	9	2,2	1,40
6	Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.	299	72,0	78	18,8	23	5,5	8	1,9	7	1,7	1,42
7	Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.	228	54,9	118	28,4	47	11,3	11	2,7	11	2,7	1,70
8	Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.	272	65,5	111	26,7	17	4,1	9	2,2	6	1,4	1,47
9	Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.	208	50,1	125	30,1	59	14,2	16	3,9	7	1,7	1,77
10	Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.	313	75,4	64	15,4	25	6,0	4	1,0	9	2,2	1,39
11	Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	323	77,8	58	14,0	20	4,8	5	1,2	9	2,2	1,36
12	Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.	200	48,2	126	30,4	64	15,4	13	3,1	12	2,9	1,82
13	Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.	312	75,2	60	14,5	22	5,3	11	2,7	10	2,4	1,43
14	Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır .	56	13,5	34	8,2	35	8,4	111	26,7	179	43,1	2,22
15	Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur .	45	10,8	39	9,4	22	5,3	87	21,0	222	53,5	2,03
16	Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.	266	64,1	102	24,6	25	6,0	12	2,9	10	2,4	1,55
17	Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.	293	70,6	87	21,0	22	5,3	6	1,4	7	1,7	1,43
18	Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.	314	75,7	65	15,7	16	3,9	10	2,4	10	2,4	1,40
19	Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.	323	77,8	62	14,9	15	3,6	5	1,2	10	2,4	1,35
20	Çocukların savaşlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum.	322	77,6	63	15,2	15	3,6	6	1,4	9	2,2	1,35
21	Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.	318	76,6	64	15,4	18	4,3	9	2,2	6	1,4	1,36
22	Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.	269	64,8	103	24,8	29	7,0	5	1,2	9	2,2	1,51

*Ters maddeler

Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin ÇHTÖ anketine verilen yanıtların dağılımı Tablo 6.2.1’de görülmektedir.

Sorulardan en düşük ortalama değeri alan yani olumlu olan soru “Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir” ve “çocukların savaşlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum” şeklindedir. En yüksek puan alan yani olumsuz olan soru ise “Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır” sorusudur.

Tablo 6.2.2. Öğrencilerinin ÇHTÖ Puan Ortalaması (N=415)

	ÇHTÖ Puan Ortalaması	
	Ortalama	SD
Tutum puanı	29,88	12,24

Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin ÇHTÖ Puanı 22 ile 93 arasında değişmekte olup, ortalaması 29,88±12,24 olarak saptandı.

Tablo 6.2.3. Öğrencilerin Devam Ettikleri Sınıf ve Cinsiyetlerine Göre ÇHTÖ Puan Ortalamasının Karşılaştırılması (N= 415)

Sınıf	ÇHTÖ Puanı Ortalaması		
	Ort±SD	Medyan	Test değeri; p
1. sınıf (n=127)	29,51±10,84	27,0	<i>KW: 15,593</i> <i>p: 0,001**</i>
2. sınıf (n=86)	26,51±10,21	23,0	
3. sınıf (n=108)	29,46±11,36	25,0	
4. sınıf (n=94)	33,97±15,39	29,0	
Kadın (n=378)	29,52±11,87	25,0	<i>Z: -2,024</i>
Erkek (n=37)	33,59±15,27	31,0	<i>p: 0,043*</i>

KW: Kruskal Wallis test

p: Anlamlılık düzeyi

**p<0,01

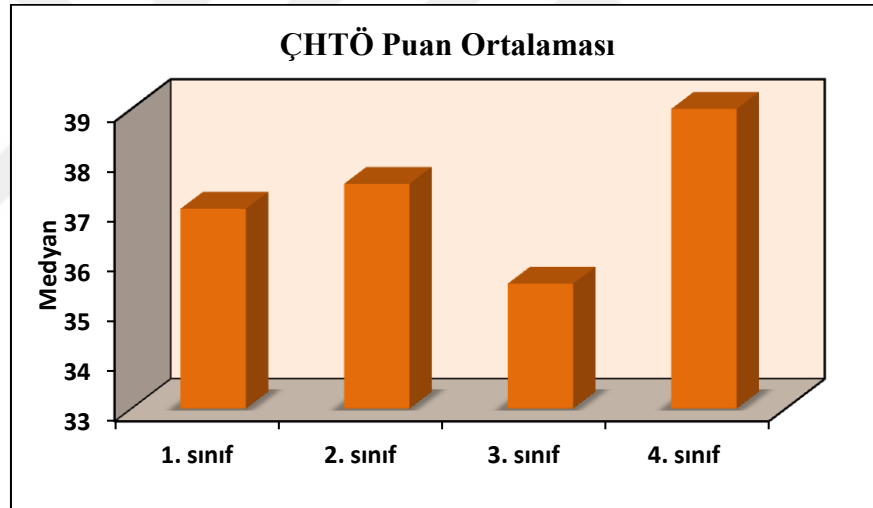
Z: Mann Whitney U Test

*p<0,05

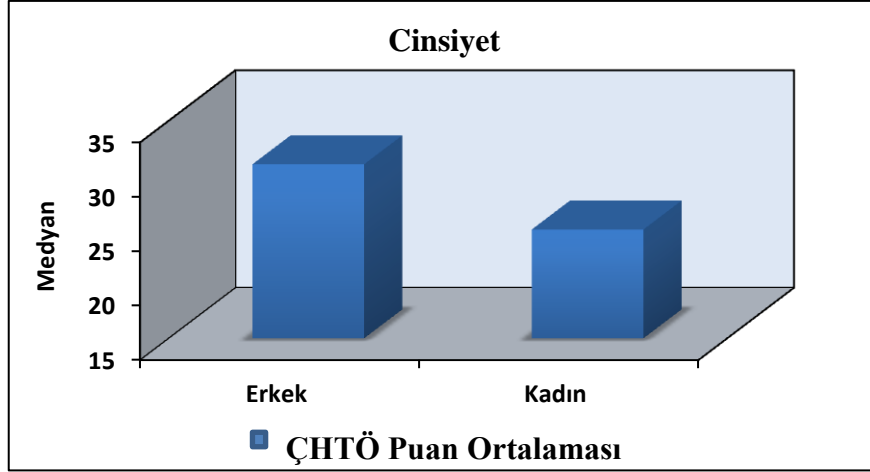
Çalışma kapsamına giren öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalamaları 1. Sınıf için $29,51 \pm 10,84$ 2. Sınıflar için $26,51 \pm 10,21$, 3. Sınıflar için $29,46 \pm 11,36$, 4. Sınıflar için $33,97 \pm 15,39$ olarak bulundu (KW= 15,593; p= 0,001).

Farkın hangi gruptan kaynaklandığını saptamak amacıyla yapılan ileri analizlerle; 4. Sınıf öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalamasının 1., 2., ve 3. sınıf öğrencileri ÇHTÖ puan ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olduğu saptandı (p=0,042; p=0,001; p=0,016). Ayrıca; 1. sınıf öğrencileri ÇHTÖ puan ortalamasının 2. Sınıf öğrencileri ÇHTÖ puan ortalamasından yüksek olduğu ve arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu (p=0,020).

Cinsiyete göre ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı. Erkeklerin ÇHTÖ puan ortalaması kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulundu (Z= -2.024; p= 0.043).

Şekil 6.2.1. Sınıflara Göre ÇHTÖ Puan Ortalaması Dağılımı (N=415)

Şekil 6.2.2. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre ÇHTÖ Puan Ortalaması Dağılımı (N=415)

Tablo 6.2.4. Öğrencilerin Yaş ortalaması ÇHTÖ Puan Ortalaması Arasındaki İlişki (N=415)

	ÇHTÖ Puanı	
	r (test değeri)	P
Yaş (N=415)	0,061	0,212

r: Spearman's korelasyon katsayısı p: Anlamlılık düzeyi

Çalışmada öğrencilerin yaşları ile ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamadı ($r=0,061$; $p>0,05$).

Tablo 6.2.5. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Edinme Durumlarına Göre ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=415)

Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Edinme Durumu	ÇHTÖ Puan Ortalamaları		
	Ort±SD	Medyan	Test değeri; p
Evet (n=162)	29,62±13,23	24,5	Z: -1,715
Hayır (n=253)	30,06±11,59	26,0	p: 0,086

Z: Mann Whitney U Test p: Anlamlılık düzeyi

Çocuk haklarına ilişkin bilgi aldığını ifade eden öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalaması 29,62±13,23, bilgi almadığını belirten öğrencilerin puan ortalaması 30,06±11,59 olarak bulundu. Çocuk haklarına yönelik bilgi edinme durumuna göre ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmedi. ($p>0,05$).

Tablo 6.2.6. Öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Görüşlerine Göre ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N= 415)

Çocuk Haklarına Yönelik Görüşleri	ÇHTÖ Puan Ortalamaları		
	Ort±SD	Medyan	Test değeri; p
Çocuk Hakları Çocuk Hukukunu Biçimlendiren Temel Ögedir	Evet (n=174) 28,95±11,88	25,0	Z:-2,050
	Hayır (n=241) 30,56±12,49	27,0	p:0,040*
Çocuk Hakları Toplumun Tüm Kesimlerinin Bilmesi Ve Uygulaması Gereken Kuralları İçerir	Evet (n=277) 29,09±11,57	25,0	Z:-1,769
	Hayır (n=138) 31,48±13,41	27,0	p:0,077
Çocuk Hakları Yalnız Ailenin Bilmesi Ve Uygulaması Gereken Kuralları İçerir	Evet (n=27) 40,7±12,16	40,0	Z:-5,114
	Hayır (n=388) 29,13±11,91	25,0	p:0,001**
Çocuk Hakları Uluslar Arası Bir Sözleşmedir	Evet (n=224) 29,43±12,23	25,0	Z:-1,511
	Hayır (n=191) 30,42±12,28	27,0	p:0,131
Çocuk Hakları, Çocuğun Doğuştan Sahip Olduğu Devredilemez Haklarıdır	Evet (n=339) 29,04±11,94	25,0	Z:-3,401
	Hayır (n=76) 33,64±12,96	31,5	p:0,001**

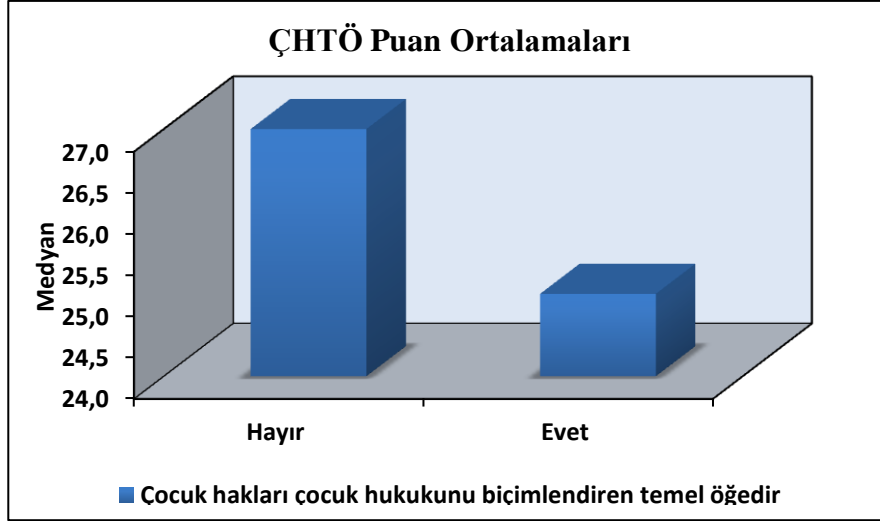
Z: Mann Whitney U Test

p: Anlamlılık düzeyi

** $p<0,01$

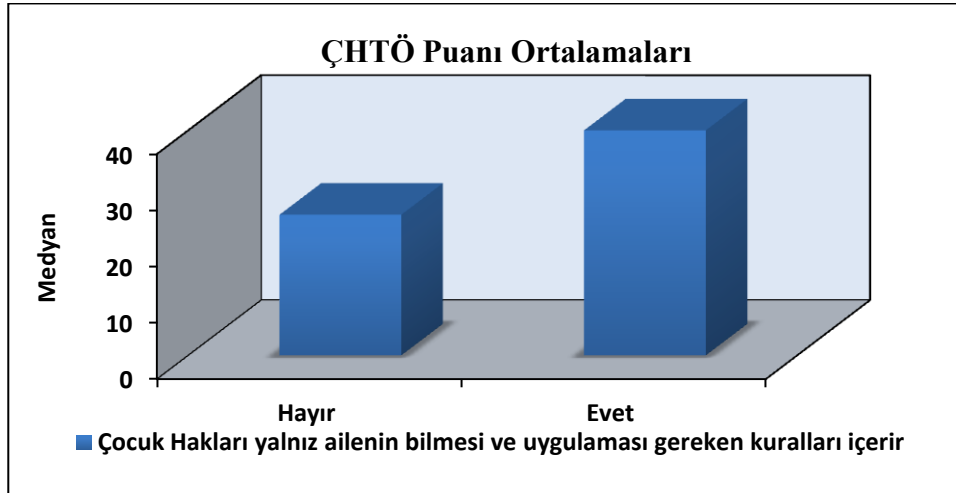
* $p<0,05$

“Çocuk hakları çocuk hukukunu biçimlendiren temel ögedir” ifadesine evet diyen öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalaması 28,95±11,88, hayır diyen öğrencilerin puan ortalaması 30,56±12,49 olarak bulundu. Grup arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görüldü ($Z=-2,050$; $p<0,01$)

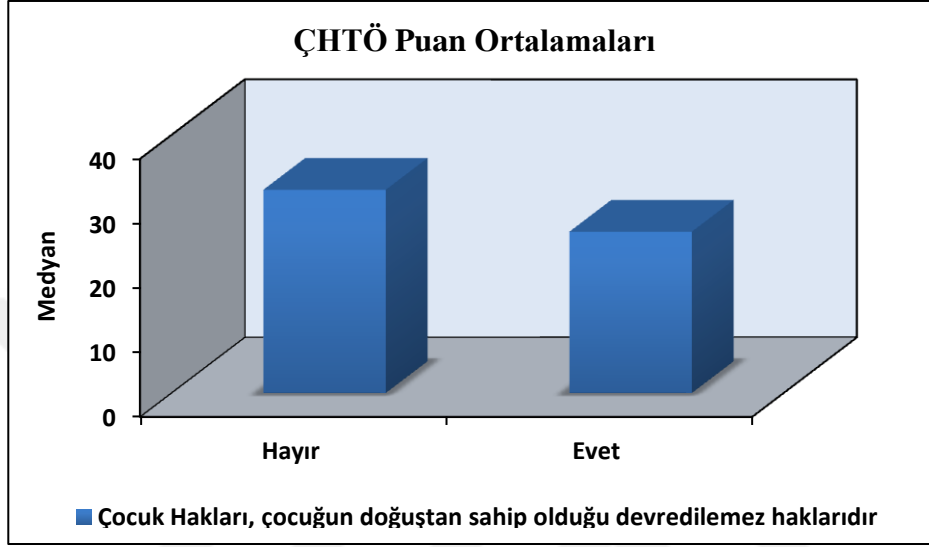
Şekil 6.2.3. Öğrencilerinin “Çocuk Hakları Çocuk Hukukunu Biçimlendiren Temel Öğedir” İfadesine Verilen Cevaplara Göre ÇHTÖ Puanları Dağılımı (N=415)

“Çocuk Hakları yalnız ailenin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir” ifadesine evet diyen öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalaması $40,7 \pm 12,16$ iken hayır diyen öğrencilerin puan ortalamasının $29,13 \pm 11,91$ olduğu görüldü. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bulundu ($Z=-5,114$; $p<0,001$).

Şekil 6.2.4. Öğrencilerinin “Çocuk Haklarının Yalnız Ailenin Bilmesi Ve Uygulaması Gereken Kuralları İçerir” İfadesine Verilen Cevaplara Göre ÇHTÖ Puan Ortalamaları Dağılımı (N=415)

“Çocuk Hakların çocuğun doğuştan sahip olduğu devredilemez haklardır” ifadesine evet diyen öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalaması $29,04 \pm 11,94$ iken hayır diyen öğrencilerin puan ortalaması $33,64 \pm 12,96$ olduğu görüldü. Gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bulundu ($Z=-3,396$; $p<0,001$).

Şekil 6.2.5. Öğrencilerinin “Çocuk Haklarının Çocuğun Doğuştan Sahip Olduğu Devredilemez Haklarıdır” İfadesine Verilen Cevaplara Göre ÇHTÖ Puan Ortalamaları Dağılımı (N=415)

Öğrencilerin, “Çocuk Hakları toplumun tüm kesimlerinin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir” ve “Çocuk Hakları uluslar arası bir sözleşmedir” ifadelerine verdikleri yanıtlar ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadı ($p>0,05$).

Tablo 6.2.7. Çocuk Haklarının Yürütüldüğü Kişi veya Kurumları Bilme Durumları ile ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=240)

Çocuk Haklarının Yürütüldüğü Kişi veya Kurumlar	ÇHTÖ Puan Ortalamaları		
	Ort±SD	Medyan	Test değeri; p
Devlet (n=155)	28,74±12,36	23,0	KW:4,723 p: 0,193
Aile (n=15)	30,93±9,38	30,0	
Toplum (n=48)	29,04±11,32	25,5	
Diğer (n=22)	30,50±13,53	25,0	

KW: Kruskal Wallis test

p: Anlamlılık düzeyi

Öğrencilerin çocuk haklarının yürütüldüğü kişi veya kuruluşları bilme durumları ile ÇHTÖ puan ortalamalarındaki ilişki incelendiğinde, en yüksek ÇHTÖ puan ortalaması 30,93±9,38 ile çocuk haklarının yürütülmesi aileler tarafından yapılmalıdır diyen öğrenciler tarafından belirtilirken, en düşük ÇHTÖ puan ortalaması 28,74±12,36 olarak çocuk haklarının yürütülmesi devlet tarafından yapılmalıdır şeklinde olduğu gözlemlendi.

Çocuk haklarının yürütüldüğü kişi veya kurumlara göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$).

Tablo 6.2.8. Öğrencilerin Çocuk Hakları Sözleşmesinin Uygulanma Durumuna İlişkin Görüşleri ile ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=336)

Çocuk Hakları Sözleşmesinin Uygulanma Durumu	ÇHTÖ Puanı Ortalamaları		
	Ort±SD	Medyan	Test değeri; p
Uygulanıyor (n=15)	27,87±9,72	25,0	KW:1,389 p: 0,499
Kısmen Uygulanıyor (n=208)	28,7±11,79	25,0	
Uygulanmıyor (n=113)	29,42±11,97	25,0	

KW: Kruskal Wallis test

p: Anlamlılık düzeyi

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulandığını düşünen öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalaması $27,87 \pm 9,72$, kısmen uygulandığını düşünen öğrencilerin ortalaması $28,7 \pm 11,79$ ve uygulanmadığını düşünenler ise $29,42 \pm 11,97$ olarak bulundu.

Öğrencilerin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulanma durumuna ilişkin görüşleri ile ÇHTÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p > 0,05$).

Tablo 6.2.9. Öğrencilerin Çocuk Haklarının İhlal Edildiğini Düşünme Durumları ile ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=415)

Çocuk Haklarının İhlal Edildiğini Düşünme Durumu	ÇHTÖ Puan Ortalamaları		
	Ort±SD	Medyan	Test değeri; p
Düşünmüyor (n=31)	33,32±15,20	28,0	Z:-1,551
Düşünüyor (n=384)	29,61±11,96	25,0	p: 0,121

Z: Mann Whitney U Test

p: Anlamlılık düzeyi

Çocuk haklarının ihlal edildiğini düşünen öğrencilerin ÇHTÖ puanı ortalaması $29,61 \pm 11,96$ iken ihlal edilmediğini düşünmeyen öğrencilerin ortalaması $33,32 \pm 15,20$ olarak görüldü ve arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p > 0,05$).

Tablo 6.2.10. Öğrencilerin Yetişkinlerin Çocuk Hakları Konusunda Yeterli Düzeyde Bilinçlendirilme Durumlarına İlişkin Görüşleri ile ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=415)

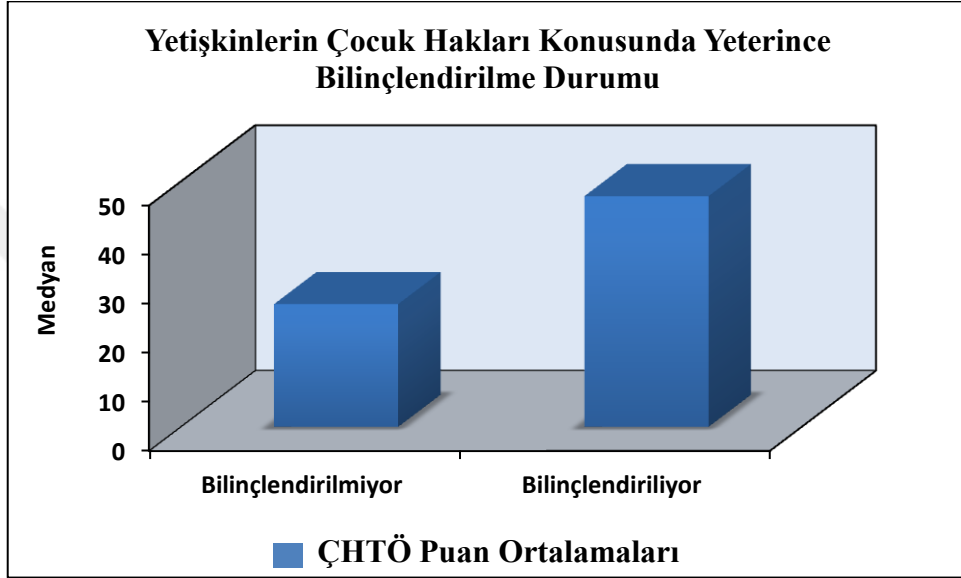
Görüşler	ÇHTÖ Puan Ortalamaları		
	Ort±SD	Medyan	Test değeri; p
Bilinçlendirilmiyor (n=402)	29,42±11,83	25,0	Z:-3,566
Bilinçlendiriliyor (n=13)	44,23±16,4	47,0	p: 0,001**

Z: Mann Whitney U Test

p: Anlamlılık düzeyi

** $p < 0,01$

Yetişkinlerin çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendirildiğini düşünen öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalaması $44,23 \pm 16,4$ iken yeterince bu konuda yetişkinlerin bilinçlendirilmediğini düşünen öğrencilerin ortalaması $29,42 \pm 11,83$ olarak bulundu. Yetişkinlerin çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendirilme durumuna göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptandı ($Z=3,566$; $p<0,01$).

Şekil 6.2.6. Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Yetişkinlerin Çocuk Hakları Konusunda Yeterince Bilinçlendirilme Durumuna Göre ÇHTÖ Puan Ortalamaları Dağılımı (N=415)

7. TARTIŞMA

Yaşam ömrünü azaltan, iyilik halini bozan, fiziksel, mental ve sosyal streslere karşı koyabilme kapasitesi yüksek olan sağlıklı nesiller yetiştirilmesinde çocuk sağlığı ve hastalıkları ile ilgilenen tüm sağlık disiplinlerinin önemli sorumlulukları vardır. Çocuk Sağlığına yönelik hizmet verilen birimlerin tümünde ve her düzeylerinde Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne uygun yaklaşım, uygulama ve düzenlemelerin yapılması ve bunların uygulanması için çaba gösterilmeye başlanması çocukların yaşamında olumlu değişiklikler yapılmasını sağlayacaktır (15).

Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinde çocuk haklarına ilişkin tutumlarının belirlenmesinin araştırıldığı çalışmada elde edilen veriler, bulgular bölümünde ele alınan iki ana başlığa paralel olarak tartışıldı:

1. Öğrencilerin demografik özellikleri ve çocuk haklarına yönelik bilgi düzeyleri ile ilgili bulguların tartışılması
2. Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ve bunu etkileyen faktörlerle ilgili bulguların tartışılması

7.1. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK BİLGİ DÜZEYLERİ İLE İLGİLİ BULGULARIN TARTIŞILMASI

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin yaş ortalamaları $20\pm 1,97$ ve %91,1 oranında (n=378) kadın olduğu görüldü. Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) yaptıkları benzer çalışmalarda araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin 19-21 yaş arasında yoğunlaştığı ve yarısından fazlasının kadın olduğunu açıklamışlardır. Çalışmanın öğretmen adayı üniversite öğrencileri ile yapılmış olmasına bağlı olarak, açıklanabilir (Tablo 6.1.1).

Çalışmada, öğrencilerin %39'nun (n=162) çocuk haklarına yönelik bilgi aldığı %61'inin ise (n=253) çocuk hakları konusunda bilgi almadığı bulundu. En yüksek oranda bilgi alma durumunun %74,1 (n=80) oranıyla 3. sınıflarda olduğu görüldü. Bunun nedeni ise 3. Sınıf öğrencilerinin çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği ders içeriğinde çocuk hakları konusunun yer alıyor olması olarak yorumlanabilir (Tablo 6.1.2).

Öğrencilerin yarısından fazlasının çocuk hakları konusunda bu zamana kadar bilgi almamış olmaları oldukça çarpıcı bulunmuştur.

Çalışmada, çocuk haklarına yönelik bilgi aldığını belirten öğrencilerin %91,8'inin (n=146) çocuk haklarına yönelik bilgiyi okuldan, %6,9'nun (n=11) basın-yayın organlarından ve %1,3'ünün (n=2) ailesinden aldığı belirlendi. Öğrencilerin tamamına yakını bu bilgiyi okuldan aldığını söylemeleri, lise ve daha önceki eğitimleri sırasında bu konu ile ilgili bilgilendirildikleri düşünülmektedir. Bu nedenle bu eğitim düzeylerinde görev yapan öğretmenlerin çocuk hakları konusunda yeterince bilinçli olmaları gerekmektedir (Tablo 6.1.2).

Bu çalışmada öğrencilerin yarısından fazlasının çocuk haklarına yönelik bilgiyi almamış olmaları, konu ile ilgili yeterli ve kapsamlı bilgisi olmayan öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin konunun önemini kavrayamadıkları için lise ve daha önceki eğitim düzeylerinde bunu öğrencilerine aktaramadıklarını düşündürmektedir. Oysa çocuk hakları ile ilgili eğitim ailede başlayarak, yaşam boyu devam eden bir süreci içermektedir.

Literatürde, Kop ve Tuncel (2010) öğretmenlerin %70'inin Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni okumadığını belirtmiştir. Aynı çalışmada öğretmenlerin önemli bir bölümünün Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin içeriğinden haberdar olmadıkları da vurgulanmıştır. Kaya (2011) yaptığı çalışmada öğretmen adayı öğrencilerin çocuk hakları sözleşmesini okuma durumunu incelemiş, %14,6'sının Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni okuduğu, %85,4'ünün ise Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni okumadığını belirtmiştir. Uçuş'un (2009) yaptığı çalışmada, öğretmen ve okul yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çocuk hakları konusunda yeterince bilgiye sahip olmadıkları, Özkan (2013)'nin çalışmasında ise okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusunda büyük oranda bilgi almadıkları açıklanmıştır.

Fazıoğlu'nun (2007) yaptığı çalışmada ise; öğretmen ve yöneticilerin çocuk haklarını kavramış oldukları açıklanmıştır.

Çocuk hukuku anne babanın çocuğa karşı ilk ve temel görevlerini, çocuğun da anne babasına karşı haklarını düzenleyen kuralları kapsar. Bu kurallar aynı zamanda çocuğun topluma uyum sağlamasının hukuksal temelini oluşturur.

Devletin görevi çocuğun güvenliğine yönelik sadece anne babayı desteklemek ve denetlemek değil, aynı zamanda çocukların yetenekleri doğrultusunda gelişmelerini

güvence altına almak, onların ekonomik ve sosyal refahını da sağlamak zorundadır. Çocuk hakları insan hakları hukukunun bir parçasıdır.

Çalışmada, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik görüşleri incelendiğinde; %41,9'u (n=174) çocuk haklarının, çocuk hukukunu biçimlendiren temel öge olduğunu, %66,7'si (n=277) toplumun tüm kesimlerinin bilmesi ve uygulaması gereken kurallar içerdiğini, %93,5'i (n=388) yalnız ailelerin bilmesi ve uygulanması gereken kuralları içermediğini, %54,0'ü (n=224) uluslar arası bir sözleşme olduğunu ve %81,7'i (n=339) çocuğun doğuştan sahip, devredilemez haklar olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 6.1.3).

Öğrencilerin %64,6'sı (n=155) çocuk haklarının devlet, %6,3'ü (n=15) aile, %20'si (n=48) toplum, %5,8'i (n=7) sivil toplum kuruluşları, %2,9'u çocuklar ve %0,4'ü (n=1) sağlık çalışanları tarafından yürütülmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo 6.1.4).

Bu bulgular sonucunda, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik görüşleri ile çocuk haklarının uygulanmasına ilişkin görüşlerinin birbirini desteklediği belirtilebilir.

Ülkemizin 1990 yılında imzalayıp 27 Ocak 1995 yılında 22184 sayılı Resmî Gazete'de yayınladığı Çocuk Hakları Sözleşmesine göre; çocuk haklarını koruma ve hak ihlallerini önleme devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Öğrencilerin yalnız 3'te ikisinin bu soruyu doğru yanıtlayabilmesi üzücü bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Literatüre göre; Kop (2010)'nin "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çocuk Haklarını Algılamaları" adlı çalışmasında öğretmenlerin %90'ının çocuk haklarının doğuştan kazanılan haklar olduğuna inandıkları ve devletin geleceği açısından çocuk haklarının yine devlet tarafından korunması gerektiğine inandıkları bulunmuştur. Bu bulgunun çalışma bulgularıyla paralel olduğu düşünülebilir.

Çalışmada, öğrencilerin, %61,4'ü (n=208) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kısmen uygulandığını, %33,3'ü (n=113) ise uygulanmadığını ifade ettikleri görüldü. Çocuk haklarına yönelik yetersiz bilgi alımına karşı öğrencilerin tamamına yakını Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kısmen uygulandığını ve uygulanmadığını düşünmektedir. Bu durum öğrencilerin, Türkiye'de çocuklara karşı yapılan şiddet, yoksulluk, cinsiyet ayrımı, küçük yaşta çalıştırma, eğitimde fırsat eşitsizliği, çocuk gelinler gibi durumlardan etkilendiği ile açıklanabilir (Tablo 6.1.5) .

TÜİK 2012 verilerine göre; ülkemizde 6-17 yaş grubu çocukların ekonomik işler ile ev işlerinde çalışma durumları %55,1 oranında olduğu, kentsel kesimlerde 6-17 yaş arası

çocukların %42'sinin çalışmadığı açıklanmıştır. Ayrıca, ülke genelinde 6-17 yaş grubu çocukların %8,5'ı okula devam etmemektedir (14).

Aynı çalışmaya göre; 6- 14 yaş arası ekonomik ve ev işlerinde çalışan çocukların %51,7'nin okula devam etmediği açıklanmıştır. Ev işleri faaliyetinde çalışan kız çocuklarında bu oran %49'a çıkmaktadır (14).

Türkiye genelinde 2011 verilerine göre çocuk yoksulluk oranı %16'dır. Kentsel bölgelerde yoksulluk oranı daha da yüksektir. Yoksulluk oranı özellikle 6-13 yaşta %15 ile en yüksek değerdedir (14).

Çetinkaya (1998)'nin "Öğretmen ve Öğrencilerin Çocuk Haklarına Bakışının Değerlendirilmesi" isimli çalışmasında, bütün haklar ev ve okul ortamında önemli görülmüş; ancak bu hakların ev ve okul ortamındaki uygulama derecesinin istenen düzeyde olmadığı bulgusuna erişilmiştir (29).

Çalışmaya katılan öğrencilerin görüşleri ve farklı çalışmaların sonuçları Türk toplumun da çocuk gerçeğini ortaya koyduğu ve çocuk hakları ile ilgili öngörülen hedeflere tam olarak ulaşılmadığını vurgulamaktadır.

Çalışmada %92,5'nin (n=384) çocuk haklarının ihlal edildiğini, %98,8'nin (n=410) çocukların, çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendirilmediğini, %96,9'nun (n=402) ise yetişkinlerin çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendirilmediğini ifade ettikleri görüldü (Tablo 6.1.6).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 42. maddesine göre etkin araçlar ile çocukların, kendilerine tanındığı haklar konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda sözleşme sadece çocukların değil yetişkinlerin de uygun ve etkin araçlarla bilgilendirilmesini öngörmektedir. Buna dayanarak, çocuklarla sürekli iletişim halinde olan, başta anne, babalar ve öğretmenler olmak üzere tüm yetişkinlerin çocuk hakları konusunda eğitilmeleri gerekmektedir (11).

Literatür incelendiğinde; Türk toplumunun çocuk gerçeğinin Çocuk Hakları Sözleşmesi ile öngörülen bazı hedeflerin gerisinde olduğu ifade edilmiştir. Toplumun çocuk konusundaki mevcut sıkıntılarının, çocuk konusunda disiplinli bir eğitimin, yeni kuşaklarla olgun bir diyalogun ve sağlam bir sosyal koruma mekanizmasının oluşturulmamış olmasından kaynaklandığını belirtmektedir (5).

Çalışmaya katılan öğrenciler de literatürle benzer şekilde çocuk hakları konusunda çocukların ve yetişkinlerin yeterince bilinçlendirilmediğini ve çocuk hakları konusunun ihlal edildiğini düşünmektedir.

7.2. ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUMLARI VE BUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLERLE İLGİLİ BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu bölümde, çalışmada elde edilen bulgular sınırlı sayıdaki çalışma ve araştırmanın kendi bulguları ile tartışılmıştır.

Çalışmada, öğrencilerin ÇHTÖ'ne verdikleri yanıtların dağılımı incelendiğinde, en düşük ortalama değeri alan soruların “Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir” ve “Çocukların savaşımlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum” olduğu, en yüksek puan alan sorunun ise “Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır” olduğu bulunmuştur (Tablo 6.2.1).

Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) yaptıkları çalışmada ÇHTÖ'ne verilen yanıtları ortalama değer ile değil, yüzdeler üzerinden değerlendirmişlerdir. “Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir” ve “Çocukların savaşımlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum” ifadelerine sırasıyla öğrencilerin %96 ve %98 oranlarında katıldıklarını belirttiklerini bildirmişlerdir.

Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre; Türkiye’de yaşayan 7-18 yaşlar arasındaki çocukların %45’nin fiziksel istismara, %51’nin duygusal istismara ve %3’ünün cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir. Saç çekme, kulak çekme, cisim fırlatma, elle vurma, tokat atma en sık görülen fiziksel istismar biçimleri olarak belirlenmiştir. Aynı yaş grubunda en yaygın duygusal istismar yönteminin, dersler nedeniyle baskı görme, azar ve hoşla gitmeyen sözler işitme olduğudur. Fiziksel istismarın en fazla okulda, duygusal istismarın birbirine yaklaşık şekilde ev ve okulda eşit oranlarda görüldüğü belirtilmiştir. Fiziksel istismarın çocuklarda yarattığı en yoğun hisler “kızgınlık” ve “üzüntü” iken duygusal istismarın yalnızca “yoğun üzüntü” olduğu açıklanmıştır. Aynı çalışmada çocukların %25’inin ihmale uğradığı belirtilmiştir. 7-18 yaş arası çocukların

maruz kaldıkları ihmal türleri arasında en çok yaşanan ihmal türünün yalnız bırakmak olduğu tespit edilmiştir (30).

Çalışmada hemşirelik lisans öğrencilerinin her iki maddelere de katılım oranları yaklaşık %93 olarak bulunmuştur. Bu da, bu maddeler yönünden iki çalışmanın birbirine benzerlik gösterdiğini ve bunun nedeninin de ülkemizde çocuğa yönelik istismar ve ihmalin yaygın olarak görülmesinden dolayı olduğunu düşündürmektedir. Öğrencilerin %7 ise çocukların ihmal ve istismardan korunmasına gerek vardır maddesine katılmamaktadır. budurum ise düşündürücü bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmada, (14. madde) “Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukları sağlık sorunlarına karışmamalıdır” maddesine verdikleri yanıtlar incelendiğinde; hemşirelik öğrencilerinin sadece yaklaşık olarak %70’inin bu ifadeye katılmadığı, Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) çalışmasında ise bu oranın yaklaşık %88 olduğu gözlemlendi. Bu madde açısından öğrencilerin düşüncelerinin farklı olduğu; bu bulgunun ÇHTÖ 15. maddesine %75 oranında katılma ve hemşirelik öğrencilerinin Çocuk Hakları Sözleşmesinin %64 oranında devlet tarafından karşılanmalı düşüncesi ile paralellik gösterdiğini düşündürmektedir.

Çocuklar da yetişkinler gibi temel insan haklarına sahiplerdir. Bu haklar, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşme hükümlerinde de belirtilmiştir.

Çalışmada, ÇHTÖ puan ortalaması $29,88 \pm 12,24$ olarak bulunmuştur (Tablo 6.2.2).

Karaman Kepenekçi (2006) ÇHTÖ’ni geliştirdiği ve geçerlilik ile güvenilirliği yaptığı çalışmada, ölçekte bulunan maddelere verilen yanıtları tersinden puanlayarak yüksek puanın çocuk haklarına ilişkin tutumun “olumlu”, düşük puanın ise “olumsuz” olduğunu belirtmiştir. Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Ziraat Fakültesi öğrencileri ile yaptığı bu çalışmada tüm öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalamasının $100,43 \pm 7,21$ olarak açıklamıştır (31).

Merey (2013) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı çalışmasında ÇHTÖ’ni tersinden puanlayarak çocuk haklarına ilişkin tutumlarını değerlendirmiştir. Çalışmada öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalaması $97,53 \pm 11,19$ olarak açıklamıştır (32).

Her iki çalışmada da lisans öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının birbirine yakın olduğu ve hemşirelik yüksekokulu öğrencileri ile de benzerlik gösterdiğini düşündürmektedir.

Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) “Zihinsel Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları” başlıklı araştırmasında ÇHTÖ puan ortalamalarının Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Programı için 31,16; Sınıf Öğretmenliği Programı için 27,60, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı için 27,60 ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitim Programı için 31,39 olarak açıklamıştır.

Bu sonuca göre hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Programı ile Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitim Programı’na göre çocuk haklarına ilişkin tutumları daha olumlu, Sınıf Öğretmenliği Programı ve Okul Öncesi Öğretmenliği Programı’na göre daha olumsuz olduğu ancak; tüm öğrenci gruplarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının birbirine benzer olduğu belirtilebilir.

Çalışmada, öğrencilerin devam ettikleri sınıf ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde 4. sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasının 1., 2., ve 3. Sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olduğu saptandı ($p=0,042$; $p=0,001$; $p=0,016$). Ayrıca 1. sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasının 2. Sınıf öğrencileri puan ortalamasından yüksek olduğu ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu ($p=0,020$) (Tablo 6.2.3).

Bu durumda, 4. sınıf öğrencileri 1, 2, ve 3., sınıf öğrencilerine göre çocuk haklarına karşı daha olumsuz, 2. sınıf öğrencilerinin ise çocuk haklarına karşı 1. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu bir tutuma sahip oldukları açıklanabilir.

Çalışmada çocuk haklarına ilişkin bilgi almanın en yüksek oranda 3. sınıf öğrencilerinde olmasına karşın, çocuk haklarına ilişkin olumlu tutumun konu ile ilgili bilgi alma durumunun düşük olduğu 2. sınıf öğrencilerinde olması, verilen bilginin çocuk haklarına ilişkin tutumun geliştirmede etkili olmadığını düşündürmektedir.

Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) tarafından yapılan çalışmada sınıf düzeyinin çocuk haklarına ilişkin tutumlar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu, 4. sınıf öğrencilerinin, 1. sınıf öğrencilerinden çocuk haklarına ilişkin daha olumlu bir tutuma sahip oldukları belirtilmiştir.

Değirmenci’nin (2011) “Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi” araştırmasında 4. sınıf öğretmen adaylarının 1. sınıf öğretmen adaylarından çocuk haklarına ilişkin daha olumlu bir tutuma sahip oldukları belirtilmiştir (33).

Karaman Kepenekçi (2006) Eğitim Fakültesi ve Ziraat Fakültesi öğrencileri ile ilgili yaptığı çalışmasında 1 ile 2. Sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumları arasında fark olmadığını gözlemlemiştir.

Çalışma bulgularının bu üç çalışmadan farklı olmasını insan haklarına ilişkin ders alma ile ilgili olduğu söylenebilir.

Çalışmada, cinsiyete göre ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($Z=-2,024$; $p=0,043$) (Tablo 6.2.3) .

Literatür incelendiğinde kadınların erkeklere göre çocuk haklarına ilişkin daha olumlu bir tutum gösterdikleri bulunmuştur (8, 31, 33).

Kaya (2011) ve Meyer (2013) çalışmalarında erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre çocuk haklarına karşı daha olumlu bir tutuma sahip olduğu bulunmuştur.

Çalışmada kadın katılımcılarının çocuk haklarına ilişkin daha olumlu tutum gösterdiği çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmada, öğrencilerin yaşı ile ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 6.2.4).

Karaman Kepenekçi ve Baydık'ın (2009) yaptığı araştırmada yaş ile çocuk haklarına ilişkin tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Meyer (2013) ise yaş ile çocuk haklarına ilişkin tutum arasında ilişki olmadığını belirtmiştir. Çalışma Meyer'in çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmada, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik bilgi edinme durumuna göre ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($r=0,061$; $p>0,05$) (Tablo 6.2.5).

Literatür incelendiğinde, çocuk hakları konusundaki bilgilendirmenin çocuk haklarına yönelik tutumları olumlu etkilediğine ya da etkilemediğine ilişkin bulgular göze çarpmaktadır (8, 31, 32).

Özellikle insan hakları ya da çocuk haklarına ilişkin ders almanın öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (8, 31).

Çalışmada konu ile ilgili bilgi aldığını belirten öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları olumlu olsa da istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

Bu sonucun; konuya yönelik bilgi aldığını belirten Hemşirelik Lisans öğrencilerinin sayıca az olmasından ve bu bilgiyi bir konu olarak ders içinde görmemelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmada, öğrencilerin “çocuk hakları çocuk hukukunu biçimlendiren temel ögedir” ifadesine verdikleri yanıtlar ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($Z = -2,050$, $p=0,040$) (Tablo 6.2.6).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğu bir birey olarak haklarının olduğunu anlatan, dünya çocuklarının yaşam kalitesini hak ettikleri düzeye çıkarmayı amaçlayan bir sözleşmedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk haklarını düzenleyen en kapsamlı belgedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin en büyük özelliği çocukların yaşamlarının iyileştirilmesinin artık hükümetlerin bir lütfü olarak değil yasal zorunluluk olarak gerçekleştirilmesidir.

Çalışmada, öğrencilerin “çocuk hakları yalnız ailenin bilmesi ve uygulanması gereken kuralları içerir” ifadesi ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($Z = -5,114$, $p=0,001$) (Tablo 6.2.6).

Çocuk hakları sadece ailenin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içermemektedir. Toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren kuralları içerir.

Bugün dünya çocuklarının yaklaşık olarak tamamı çocuk haklarını korumak için yasal yükümlülük altına giren ülkelerde yaşamaktadır. Sözleşmeyi onaylayan her ülke çocuklarla ilgili yükümlülükleri yerine getirmede anne, babalara ve sorumlu olan tüm kuruluşlara yardımcı olarak tüm önlemleri almakla yükümlüdür. Bunu durumu yapacağını onaylamış ve yükümlülük altına girmiştir (2).

Çocukların kendi haklarına sahiplenebilmeleri için yeterli bilgi ve bilince sahip olarak eğitilmeleri ve yeterli donanıma sahip olmaları gerekmektedir.

Sözleşmenin maddeleri incelendiğinde sadece çocukları ilgilendiren maddeler değil tüm dünyada insanlık tarihi açısından önem arz eden maddeler yer almaktadır.

Çalışmada, “çocuk hakları çocuğun doğuştan sahip olduğu devredilemez haklarıdır” ifadesine yanıt verebilen ÇHTÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($Z = -3,401$; $p=0,001$) (Tablo 6.2.6)

Çalışmada, “çocuk hakları, çocuğun doğuştan sahip olduğu devredilemez haklarıdır” soruna evet yanıtını verenlerin çocuk haklarına karşın olumlu bir tutuma sahip olduğu belirlenmiştir.

Literatürde, Kop ve Yaşar (2010) “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çocuk Haklarını Algılamaları” adlı araştırmasında, araştırmaya katılan öğretmenlerin %90’ı çocuk haklarının doğuştan kazanılan haklar olduğuna inanmaktadırlar.

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin temelinde yaşama ve gelişme hakkı (madde 6), her konuda çocuğu yüksek yararının düşünülmesi (madde 3), ayırım gözetmeme (madde 2), kendisi ile ilgili konularda katılım hakkı vardır. Engelli olma durumu, cinsiyet, etnik köken gibi faktörler ne olursa olsun tüm çocukların yasamlar eşit biçimde korunmalıdır.

Çalışmada, öğrencilerin “çocuk hakları toplumun tüm kesimlerinin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir” ve “çocuk hakları uluslar arası bir sözleşmedir” ifadelerine verdikleri yanıtlar ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 6.2.6).

Çalışmadan elde edilen bu bulgular; hemşirelik lisans öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin olumlu olmakla birlikte, istendik düzeyde olmadığını düşündürmektedir.

Literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili benzer araştırmanın olmadığı gözlemlendi.

Çalışmada, çocuk haklarının yürütüldüğü kişi ve kurumları bilme durumları ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($KW=4,723$, $p>0,05$) (Tablo 6.2.7).

Öğrencilerin büyük kısmının çocuk haklarının devlet tarafından yürütülmesi gerektiğini belirtmeleri ve bu öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalamalarının düşük olması olumlu olarak değerlendirilirken, gruplar arası istatistiksel olarak farkın olmaması konu ile ilgili bilginin yetersizliği olarak düşünülebilir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi maddeleri incelendiğinde içeriğinde sadece çocukları ilgilendiren maddeler olmadığı göze çarpmaktadır.

Çalışmada, öğrencilerin Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin uygulanma durumuna ilişkin görüşleri ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($KW= 1,389$; $p>0,05$) (Tablo 6.2.8).

Literatür incelendiğinde Fazıloğlu (2007) “Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan“Çocuk Hakları Konusunda Öğretmenlerin Ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri” adlı araştırmasında ülkemizde çocuk haklarının öneminin kavranmış olmasına karşın uygulama henüz istenen düzeyde olmadığını saptamıştır.

Çalışmada öğrencilerin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulama durumuna ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak fark bulunmaz iken, uygulanmadığını belirten 1/3 oranındaki öğrencinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının daha olumsuz olduğu düşündürücü bir sonuç olarak belirtilebilir.

Çocuk haklarının uygulanması ile ilgili düşüncenin çocuk haklarına ilişkin tutumu etkilemediği söylenebilir.

Çalışmada, çocuk haklarının ihlal edildiğini düşünme durumu ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($Z = -1,551$; $p > 0,05$) (Tablo 6.2.9).

Dünya Sağlık Örgütü'nce, “çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar” çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir. Çocukların, ana-babalarının ya da başkalarının bakımında iken “bedensel ve zihinsel şiddetin her türünden” korunmaları gerektiği, ülkemizin de taraf olduğu Çocuk Haklarına dair Sözleşme'de de yer almaktadır. Sözleşme'de imzası bulunan Türkiye de, çocukların bu ve tüm diğer haklarını tanımakla yükümlüdür. Çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye'de de çocuklara kötü muamele edildiğine, fiziksel ve duygusal istismarın yalnızca evde değil, okulda ve işyerinde de “ceza, disiplin” adı altında uygulandığına, çok sık tanık olunmaktadır.

Çocuk Vakfı'nın (2006) hazırladığı rapora göre; son 5 yılda Türkiye'de çocuk ihmal ve istismarı yaygınlaşma eğilimi göstermektedir. En yaygın türü ise ekonomik istismar olarak açıklanmıştır.

Literatür incelendiğinde; Kop ve Tuncel (2010) yaptığı çalışmada Türkiye'de çocuklara yönelik haksızlıkların olduğunu ifade edenlerin oranını %80 olarak belirtmiştir. Çalışmada çocuk haklarını ihlal edildiğini düşünen öğrencilerin oranı %92,5 olarak bulunmuştur. Bu durum literatür ile paralellik göstermektedir. Fakat çocuk haklarını ihlal edildiğini düşünen öğrenciler ile ÇHTÖ arasında istatistiksel fark olmadığı görülmüştür.

Çalışmada, yetişkinlerin çocuk hakları konusunda yeterli düzeyde bilinçlendirme durumu ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($Z = -3,556$, $p = 0,001$) (Tablo 6.2.10).

Yetişkinlerin çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendirilmediğini düşünen öğrencilerin çocuk haklarına karşı olumlu bir tutuma sahip olduğu bulunmuştur.

Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile Şiddet Araştırması (2010) raporuna göre; yaş, cinsiyet ve bölge farkı olmaksızın istismarın sırasıyla ev, okul ve sokakta gerçekleştiğini; istismar eden kişilerin de sırasıyla baba, öğretmen, anne, arkadaş ve komşu olduğunu bulunmuştur. Ayrıca her yaşta çok sayıda çocuk, okul ortamında öğretmenlerinin fiziksel ve duygusal istismarına uğradıklarını bildirmişlerdir.

Tüm bu nedenlerden dolayı çocuklarla iletişim halinde olan, anne babalar, öğretmenler olmak üzere tüm yetişkinlerin çocuk hakları konusunda eğitilmeleri gerekmektedir.

8. SONUÇ

Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin, çocuk haklarına ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen sonuçlar ve bu doğrultuda geliştirilen öneriler aşağıda verilmiştir.

1. Araştırma kapsamındaki olguların demografik ve çocuk haklarına yönelik bilgi düzeyleri incelendiğinde;

- Yaş ortalaması $20,90 \pm 1,97$ yıl olan örneklemin %91,1'nin kadın olduğu, %8,9'ünün erkek olduğu belirlendi.
- Öğrencilerin %39'unun çocuk haklarına yönelik bilgi aldığı, çocuk haklarına yönelik bilgi aldığını belirten öğrencilerin bilgiyi %91,8'inin okuldan, %6,9'ünün basın-yayın organlarından, %1,3'ünün de ailesinden aldığı saptandı.
- Öğrencilerin çocuk haklarına yönelik görüşleri incelendiğinde öğrencilerin “çocuk hakları, çocuk hukukunun temel ögesidir” görüşüne %41,9'ünün, “çocuk hakları toplumun tüm kesimlerinin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir” görüşüne %66,7'sinin, “çocuk hakları uluslar arası sözleşmedir” görüşüne %54,0'inin, “çocuk hakları çocuğun doğuştan devredilemez haklarıdır” görüşüne %81,7'sinin evet yanıtını verdiğini, “çocuk hakları yalnız ailenin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir” görüşüne %93,5'inin hayır yanıtı verdiği belirlendi.
- Öğrencilerin %64,6'si çocuk haklarının devlet, %6,3'ü aile, %20'si toplum, %2,9'ü çocuklar, %5,8'i sivil toplum kuruluşları ve %0,4'ü sağlık çalışanları tarafından yürütüldüğünü belirttiği saptandı.
- “Sizce çocuk hakları sözleşmesi gerçek yaşamda ne kadar uygulanıyor?” sorusuna öğrencilerin %4,4'ünün çocuk hakları sözleşmesinin gerçek yaşamda uygulanmadığını, %61,4'ünün kısmen uygulandığını, %33,3'ünün ise uygulanmadığını ifade ettikleri belirlendi.
- Çalışmaya katılan öğrencilerin %92,5'inin çocuk haklarının ihlal edildiğini düşündüğünü, %98,8'inin çocukların çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmediğini, %96,6'sının da yetişkinlerin çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmediğini ifade ettikleri saptandı.

2. Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ve bunu etkileyen faktörler incelendiğinde;

- Öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalamasının $29,88 \pm 12,24$ olduğu belirlendi
- 4. Sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasının 1., 2., ve 3., sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı ($p=0,042$; $p=0,001$; $p=0,016$). Ayrıca 1. Sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalaması 2. Sınıf öğrencilerinin ÇHTÖ puan ortalamasından yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlendi ($p=0,020$).
- Cinsiyete göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0,05$). Erkeklerin ÇHTÖ puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu belirlendi.
- Çalışmada yaş ile ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).
- Çocuk haklarına yönelik bilgi edinme durumu ile ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmamıştır ($p>0,05$).
- “Çocuk hakları çocuk hukukunu biçimlendiren temel öğedir” ifadesine verilen cevaplara göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Çocuk hakları çocuk hukukunu biçimlendiren temel öğedir diyenlerin ÇHTÖ puanları, hayır diyenlerden anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlendi.
- “Çocuk Hakları toplumun tüm kesimlerinin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir” ifadesine verilen cevaplara göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmazken ($p>0,05$); Çocuk Hakları toplumun tüm kesimlerinin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir diyenlerin, ÇHTÖ puanlarının hayır diyenlerden düşük olduğu saptandı.
- “Çocuk Haklarının yalnız ailenin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir” ifadesine verilen cevaplara göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Çocuk Haklarının yalnız ailenin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir diyenlerin ÇHTÖ puanları, hayır diyenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi.

- “Çocuk Hakları uluslar arası bir sözleşmedir” ifadesine verilen cevaplara göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).
- “Çocuk Haklarının çocuğun doğuştan sahip olduğu devredilemez haklarıdır” ifadesine verilen cevaplara göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Çocuk Haklarının çocuğun doğuştan sahip olduğu devredilemez haklarıdır diyenlerin ÇHTÖ puanları, hayır diyenlerden anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlendi.
- Çocuk haklarının yürütüldüğü kişi veya kurumlara göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).
- Çocuk hakları sözleşmesinin gerçekte uygulanma durumuna göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).
- Çocuk haklarının ihmal edildiğini düşünme durumuna göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).
- Yetişkinlerin çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendirilme durumuna göre ÇHTÖ puanları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Yeterince bilinçlendirildiğini düşünenlerin ÇHTÖ puanları, bilinçlendirilmeyenlere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Öneriler;

- Çocukla ilgilenen sağlık çalışanlarının eğitim programları içerisine çocuk hakları ve insan hakları ile ilgili derslerin yerleştirilmesi ya da bu konu ile ilgili derslerin içeriklerinin çocuk hakları temasını da içerecek şekilde zenginleştirilmesi,
- Hemşirelik eğitimi müfredatına çocuk hakları ile ilgili konuların kapsamlı şekilde yer alması,
- Her birimde çalışan hemşireler için çocuk hakları konusunda farkındalığın artırılması ve bilinç olması için gerekli eğitimlerin verilmesi,
- Çocuk hakları konusunda, sağlık çalışanlarının çocuk eğitiminden sorumlu anne- babalara ve çocukla ilgilenen diğer yetişkinlere yönelik olmak üzere eğitim programları ve seminerlerin düzenlenmesi,

- Özellikle çocuklara kendi haklarını öğretmek ve benimsetmek için bazı uygulamaların ve etkinliklerin yapılması, çocuklar açısından insan hakları ve vatandaşlık eğitimine önem verilmesi önerilmektedir.

9. TEŞEKKÜR

Tezimin her aşamasında benimle bilgi ve deneyimini paylaşan ve hiçbir zaman manevi desteğini esirgemeyen, Tez Danışmanın Sayın Yard. Doç. Dr. Zerrin Çiğdem'e,

Tezimde kullandığım ÇHTÖ ölçeğini geliştiren, kullanmama müsaade eden ve kaynaklarından faydalandığım Prof. Dr. Yasemin Karaman Kepenekçi'ye

İstanbul Bilim Üniversitesi FNH Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerine,

Yüksek Lisans eğitimim boyunca bana her anımda destek olan, motivasyonumu arttıran ve benden yardımlarını esirgemeyen ekip arkadaşlarım Ulviye Muştı, Yasemin Kurtoğlu ve Gülşah Dinçyürek'e,

Maddi, manevi yanımda olan canım babam Halil İbrahim Yılmaz, annem Birgül Yılmaz, kardeşim Melike Yılmaz ve biricik eşim Ömer Aldemir'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Esra (YILMAZ) ALDEMİR

10. KAYNAKLAR

1. Kaya S. Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Afyonkarahisar, 2011
2. Polat O. Çocuk Hakları ve Okul Yaşamı. *Klinik Çocuk Forumu*. 2005, Kasım- Aralık: 13- 19.
3. Örün E, Tatlı M. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Göre Türk Çocuklarının Sağlık ve Sosyal Hakları Açısından Durumu. *Yeni Tıp Dergisi*. 2012, 29(3): 132-137.
4. Türk Dil Kurumu Sözlüğü. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999.
5. Kop Y, Tuncel G. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çocuk Haklarını Algılamaları. *Journal of Theory and Practice in Education*. 2010, 6(1): 106- 124.
6. Akyüz E. Ulusal ve Uluslar Arası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 2000.
7. Göç Vakfı. Çocuk Hakları İzleme Raporu. Diyarbakır, 2012.
8. Karaman Kepenekçi Y, Baydık B. Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2009, 42(1): 329- 350.
9. Washington F. 5-6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkinliğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul, 2010.
10. Landstow G. Children's Rights and Domestic Violence. *Child Abuse Review*. 2000, 9: 416- 426.
11. Resmi Gazete. 27.01.1995 Tarih ve 22184 Sayılı.
12. Acar H, Çoban A. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 20. Yılında Türkiye'de Çocuk Hakları. Sosyal Politikalar Açısında Türkiye'de Çocuklar. Ed: Karataş K. Ankara, Maya Akademi Yayınevi, 2010.
13. Sözer M. Çocukluk ve Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2003, 7(3): 179- 183.

14. İstatistiklerle Çocuk 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2013.
15. Yurdakök K. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi. *Katkı Pediatri Dergisi*. 2003, 25(1): 37- 42.
16. Cılga, A. Çocuk Hakları Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*. 2001, 151.
17. Ersoy, A. Çocuk Haklarına İlişkin Temel Kavramlar ve Çocuk Hakları Sözleşmesi. Okul Öncesinde Demokrasi Eğitimi ve Çocuk Hakları. Ed: H. Deveci. Eskişehir, TC Anadolu Üniversitesi Yayını, 2008.
18. Uçuş Ş. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşme'ye yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı. Ankara, 2009.
19. Fazıloğlu Z. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde Yer Alan "Çocuk Hakları" Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2007.
20. Cılga, İ. Türkiye'de Çocuk Hakları Çalışmaları. Cumhuriyet ve Çocuk II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ed: B. Onur. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1999.
21. 21.Unicef. Türkiye'de Çocuk ve Genç Nüfusun Durum Analizi 2012. 2012.
22. Resmi Gazete. 11.04.2012 Tarihve 28261 Sayılı.
23. Odman M. Dünyada ve Türkiye'de Çocuk Hakları. Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı. Ed: D. Şenol, S. Yıldız, T. Kıymaz, H. Kala. Ankara, Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, 2012.
24. Çalışan Çocuklar 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2013.
25. Çocuk İşçiliğini Ulusal ve Uluslararası Boyutu. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/cgm.portal?page=cc&id=6> (et:10.01.14)
26. Barış, İ. Sokakta Yaşayan Çocuklar ve Aileleri (İstanbul Örneği). Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2008.
27. Aslam A. Dünya Çocuklarının Durumu 2013: Engelli Çocuklar. Ankara, Unicef, 2013.

28. Şirin M, Gülan A. I. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi. İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları, 2011.
29. Çetinkaya N. Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Çocuk Haklarına Bakışının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1998
30. Korkmazlar Ü, Kabir R. Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor. Ankara, Unicef, 2010.
31. Karaman Kepenekçi Y. A Study Of University Students' Attitudes Towards Children's Rights In Turkey. *The International Journal Of Children's Rights*. 2006, 14: 307- 319.
32. Merey Z. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Karşı Tutumları. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 2013, 9(3): 243- 253.
33. Değirmenci T. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özeti. Burdur, 2011.

EKLER

EK-1

T. C.
İSTANBUL BİLİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : 50400462/130
KONU: Anket hk.

TARİH :18/04/2014

T.C. İSTANBUL BİLİM ÜNİVERSİTESİ
FLORENCE NIGHTINGALE HASTANESİ
HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esra YILMAZ'ın, Yard. Doç. Dr. Zerrin ÇİĞDEM'in tez danışmanlığını yürüttüğü "Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının Belirlenmesi" başlıklı tez çalışmasını ilişikte belirtilen anket formunu uygulayarak gerçekleştirebilmesi için müsaadelerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Vildan KARPUZ
Müdür

Ek : 1) Anket Formu.

EK-2

Sayı: 53550288 /96

T.C.
İSTANBUL BİLİM ÜNİVERSİTESİ
FLORENCE NIGHTINGALE HASTANESİ
HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜ

İstanbul 20.04.2014

İstanbul Bilim Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esra YILMAZ'ın, Yard.Doç.Dr. Zerrin ÇİĞDEM'in tez danışmanlığını yürüttüğü "Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının Belirlenmesi" başlıklı tezinin anketini Yüksekokul öğrencilerimize uygulamasının uygun olduğunu bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

Prof.Dr. Hediye ARSLAN ÖZKAN
Müdür

EK-3

Sevgili öğrenciler, elinizdeki veri toplama aracı “Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumların Belirlenmesi” amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda verilen soruları okuduktan sonra karşısında bulunan ve size uygun olan kutucuğa “X” işaretini koymanız gerekmektedir.

I. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz nedir? (1)Erkek (2)Kız
2. Kaç yaşındasınız ? .....
3. En uzun yaşadığınız şehri belirtiniz .....
4. Sınıfınız Belirtiniz. (1) 1. Sınıf (2) 2. Sınıf (3). 3. Sınıf (4) 4. Sınıf
5. Çocuk haklarına yönelik bilgi aldınız mı? (1) Evet (2) Hayır
(5. soruya cevabınız evet ise 6. Soruyu da yanıtlayınız)
6. Çocuk Haklarına yönelik bilgiyi nereden aldınız?
(Belirtiniz).....
7. Aşağıdakilerden hangisi çocuk haklarını tanımlar? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
( ) Çocuk hakları çocuk hukukunu biçimlendiren temel ögedir.
( )Çocuk Hakları toplumun tüm kesimlerinin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir.
( ) Çocuk Hakları yalnız ailenin bilmesi ve uygulaması gereken kuralları içerir.
( ) Çocuk Hakları uluslar arası bir sözleşmedir.
( ) Çocuk Hakları, çocuğun doğuştan sahip olduğu devredilemez haklarıdır.
- 8.Çocuk Hakları kimler tarafından yürütülür?
(Belirtiniz).....
9. Sizce çocuk hakları sözleşmesi gerçek yaşamda ne kadar uygulanıyor?
(Belirtiniz).....
10. Çocuk Haklarının ihlal edildiğini düşünüyor musunuz? (1) Evet (2) Hayır
11. Sizce çocuklar, çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendiriliyor mu?
(1) Evet (2) Hayır
12. Sizce yetişkinler, çocuk hakları konusunda yeterince bilinçlendiriliyor mu?
(1) Evet (2) Hayır

EK-4

II. ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ

MADDE NO	MADDE	TAMAMEN KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	TAMAMEN KATILMIYORUM
1.	18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.					
2.	Çocuk hakları konusunda özel bir uluslar arası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur.					
3.	Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.					
4.	Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.					
5.	Çocuğun en temel hakkının "yaşama hakkı" olduğuna inanıyorum.					
6.	Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.					
7.	Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.					
8.	Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.					
9.	Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.					
10.	Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.					
11.	Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
12.	Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.					
13.	Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.					
14.	Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır.					
15.	Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur.					
16.	Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.					
17.	Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.					
18.	Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.					
19.	Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.					
20.	Çocukların savaştan korunmaları gerektiğine inanıyorum.					
21.	Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.					
22.	Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.					

EK-5

Re: ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ İLE İLGİLİ İZİN

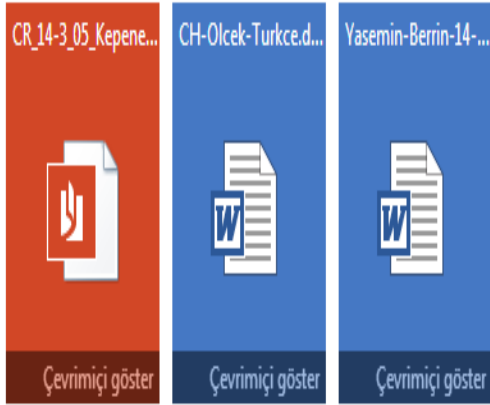
Yasemin Karaman Kepenekci (karaman.kepenekci@gmail.com) [Kişilere ekle](#) 16.01.2014 [Belgeler](#)

Kime: esra yilmaz

3 ek (toplam 377,9 KB)

Outlook.com [Etkin Görünüm](#)

[Tümünü zip olarak indir](#)

Sevgili Esra Hanım,

Belirttiğiniz araştırmada Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'ni kullanabilirsiniz.

İstediğiniz belgeleri Ek'te gönderiyorum.

Kolaylıklar

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

“Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde Çocuk Haklarına İlişkin Tutumun Belirlenmesi” isimli çalışmamız bir araştırma çalışmasıdır. Çalışmanın amacı hemşirelik yüksekokulunda okuyan öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumunu belirlemektir. Bu çalışma hemşirelik yüksekokulunda okuyan 1., 2., 3., ve 4. Sınıf öğrencisi olan gönüllüler dahil edilecektir. Çalışmada istatistiksel veri elde edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın yöntemi; çalışmaya katılacak olan gönüllülere “Kişisel Bilgiler Formu” ve “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” uygulanacaktır. Çalışmada; gönüllülerin isimleri kullanılmayacak olup sadece sonuçları istatistiksel olarak bilimsel yazı şeklinde yayınlanacaktır. Sağlık otoriteleri, Bakanlık, Etik Kurul gerektiğinde gönüllülerin kayıtlarına ulaşabilir ancak bu bilgiler gizli tutulacaktır. Gönüllüler isterlerse çalışmanın sonuçları hakkında bilgilendirileceklerdir, ayrıca istedikleri anda çalışmadan ayrılma hakkına sahiptirler. Gönüllülere bu çalışma için tazminat, ek ödeme yapılmayacaktır.

Bilgilendirilmiş Gönüllü onam formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli ya da gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum.

1. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı

Kabul ediyorum   Kabul etmiyorum

2. Bu çalışma için alınan bilgilerin ileride yapılacak başka bir çalışmada kullanılmasını

Kabul ediyorum.   Kabul etmiyorum

Gönüllünün Adı/Soyadı/İmzası/ Tarih

Araştırmacının Adı/Soyadı/İmzası/ Tarih

Esra Yılmaz

EK-7

Yasemin Karaman Kepenekci [Kişilere ekle](#) 18.04.2014 ▶

Kime: esra yılmaz ✕

Sevgili Esre Hanım,

İstedığınız bilgiyi aşağıda veriyorum:

Ölçek 5'li likert formunda hazırlanmıştır. Ölçekte çocukların yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarına ilişkin 22 madde bulunmaktadır.

Bu ifadeler için "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Tamamen Katılmıyorum" tepki seçenekleri bulunmaktadır. İfadelere verilen tepkiler aynı sırayla 1, 2, 3, 4, ve 5 olarak puanlanırsa, ölçekten alınan puanın yüksek olması olumsuz tutumu göstermektedir.

Tersinden ifade etmek gerekirse,

Bu ifadeler için "Tamamen Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Tamamen Katılmıyorum" tepki seçenekleri bulunmaktadır. İfadelere verilen tepkiler aynı sırayla 5, 4, 3, 2, ve 1 olarak puanlanırsa, ölçekten alınan puanın yüksek olması olumlu tutumu göstermektedir.

Ölçekteki ifadelerin 19'u olumlu, 3'ü olumsuz ifadelerdir. Olumsuz ifadelere (2., 14. ve 15. maddeler) verilen tepkiler ters puanlanmaktadır.

Kısacası, ölçeğe tamamen katılıma veya katılma durumunun fazlalığı çocuk haklarına ilişkin tutumun olumlu olduğunu gösteririr.

Umarım yararlı olmuşumdur.

EK-8

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Tarafından 20 Kasım 1989 Tarihinde Kabul Edilmiştir.

Metin

ÖNSÖZ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Andlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırladıkça,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini gözönünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin,1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24 üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10 uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırla tutarak,

Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğunu hatırla tutarak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silâhlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak,

Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu bilinci içinde,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutarak,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak,

Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

I. KISIM

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de gözönünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğler önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliğı çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğla tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğın yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğla yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine sayğı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğın temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğın hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler, özellikle çocuğın tabiiyetsiz kalması sözkonusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, anababanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, sözkonusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir

istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terketme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, dūřüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun sececeği başka bir araçla her türlü haber ve dūřüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörölmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuęun dūřünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörölmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılamaz.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını gözönünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.
3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, slâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

- a) Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu gözönüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.
- b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.
- c) Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.

d) Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.

e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve sözkonusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümetdışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden biraraya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-

babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun dūőecek yardımın yapılmasını teővik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları gözönüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışveriői yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleőtirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle gözönüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuőma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;

b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;

c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanı sıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi:

d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;

e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;

f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar. 2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından

sorumlu olanların kaynakları ve koşulları gözönüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da gözönünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.
2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.
3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, anababaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.
4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:
  - a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
  - b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar

ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal

gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri gözönünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tesbit ederler;

b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.

c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulmasıyla sömürülmesini;

c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri gözönünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde

iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suiistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları

gözönünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmâl nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu gözönüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığını kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) Bir Taraf Devletin yasasında; veya

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

II. KISIM

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

b) Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek

veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III. KISIM

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, sözkonusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözlüşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri sözkonusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu maddenin 1 inci fıkrasında yeralan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözlüşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiğı zaman yürürlüğe girer.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiğı zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözlüşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2. Bu Sözlüşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözlüşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözlüşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözlüşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözlüşmeyi imzalamışlardır.

"İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözlüşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır."

UNICEF Türkiye Temsilciliği tarafından hazırlanmıştır.